46ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 486 Կ. ՊՈԼԻՍ, 16/29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1902 ՇԱԲԱԹ 28 ՇԱՊԱՏ 16 ԹԸՇՐԻՆԸ ՍԱՆԻ 1318

JOURNAL ARMÉNIEN
MANZOUMÉI-EFKIAR
38, Grand' Rue de la S-Porte, 38
CONSTANTINOPLE

ՑԼԸ ԵՒ ՑՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ ԿՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Գրանդ Ռիւ մասարէթ, 38

Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ եւ չեն արուիր։

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ։

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی وسیاسی غزته‌در
صاحب امتیازی : اوحانس فرید
اداره خانه‌سی : باب‌عالی جاده‌سنده نومرو ۲۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	3 ամսեկան	6 ամսեկան
Պոլսոյ համար	80 ղ.	50 ղ.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Դրսեւորհմանի համար	25 ֆր	13 ֆ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրուշ,
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ։

10 ՓԱՐԱ — "ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՌՇԱԼՈՑՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՄԱՆԶՈՒՄԷ.
Ա.ԵՏՍՕՐ ԿԸ ՍԿՍԻ
ՔԱՍԻՄԻ
ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
ԿՆՃՌՈՏ
ՀԱՆԳՈՅՑ ՄԸ՝

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Անանկութիւններու եղանակին մէջ ենք։

Զմեռնամուտը՝ առեւտրականներու համար ծանր տագնապ մ'է, ուրկէ կը մաղթենք որ անվնաս անցնին մեր սիրելի ընթերցողները։

Նոյեմբերի վերջին կիսամսէին, առուտուրները կը սկսին կամաց կամաց դարձի մեծաքանակ ծախսներու քով։ Փոքրաքանակ վաճառողները՝ թէ՛ տեղացի և թէ՛ գաւառացի, ամբարած կ'ըլլան արդէն իրենց ձմեռուան մը թերը և պակաս տեսակներէն անոնցմէ գնումներ ընելու համար միայն, համբերութիւնը կը փորձեն վաճառականներուն, վար գին առաջարկելով ապրանքներուն։

Առուտուրի դադարը կը սկսի իր աւերիչ ազդեցութիւնը արտայայտել նեղ վիճակի մէջ գործող վաճառականներուն վրայ։ Զմեռուան համար՝ Յուլիսի մէջ յանձնարարուած մեծաքանակ ապրանքներուն պայմանագիրները կը հասնին հետզհետէ Նոյեմբերին։ Դեռ առաջին պարտաւորեալը չի վճարած՝ երկրորդը՝ երրորդը եւն. կը շարուին իրարու ետեւէ։ Պօնօներուն դանդաղ վճարումը վարկը կը կտրէ խեղճ վաճառականին որ մէկ կողմէ դրամ հայթայթելու դիւրութիւնները կը կորսնցնէ, միւս կողմէ ալ պահանջատէրերը աւելի անողոք կը դառնան, վախնալով իրենց դրամին կորսուելէն։ Վերջապէս եթէ դրամագլուխ մը կայ, օր աւուր կը սպառի ծանր տոկոսներու և զեղծիւններու երեսէն, իսկ եթէ դրամագլուխ չկայ և նոր պիկուիթիւնով է որ գործը կը քաշքշուի, անանկութիւնը կը հաչկուի։

Անանկութիւնը՝ եթէ մինակ անանկացող վաճառականը փճացնէր, մինչև մէկ ատիճան թեթեւ կ'ըլլար հարուածը, մինչդեռ ընդհակառակը՝ չատ անգամ անանկացողը վարպետութեամբ խաբէութիւնով և կամ գործունէութեամբ կ'ելլէ գործին մէջէն։ Վաճառատունը կը վերաբանայ, վարկը կը վերահաստատէ և առուտուրը կը շարունակէ առջինէն աւելի փայլուն կերպով։ Մինչդեռ իր անանկութենէն ազդուողներն այն տարիին մէջ ուրիշ մէկ քանի անանկներու ալ բռնուած ըլլալով կը ստիպուին իրենք ալ անանկանալ և յաւիտենապէս կործանիլ, որոնց մէկէ աւելի տխուր օրինակներուն հաճելիատեսը կ'ըլլանք հրապարակին վրայ՝ ցաւած արտով։

Այս տարի արդարեւ մէկ քանի սքանչելութիւններ իրարու յաջորդեցին։ սակայն մանակի բաներ ըլլալով՝ բաբեբաղդաբար չկրցին անդարմանելի կորուստներ տալ հրապարակին և յուսալի չէ որ ասկէ ետք աւելի մեծ սքանչելութիւններու ականատես ըլլանք առեւտրական վերջացող չրջանին մէջ։

Վաճառականները ընդհանրապէս դժգոհ չեն այս տարուան առուտուրէն, և անոնք որ չեն կրցած գործ ընել, անշուշտ իրենց դանդաղութենէն, անհեռատեսութենէն պէտք է գանգատին, որովհետեւ վաճառականութիւնն ալ գիտական նորութիւններու համեմատ միշտ բարեփոխուելու վրայ է և այսօրուան շահաւէտ կարծուած ապրանքին կամ հրապարակին, այնպիսիներ յաջորդելու վրայ են որ հինէն կրկնապատիկ աւելի փայլ ունին և հարիւրին հինգ տասը աւելի շահ կ'արտադրեն։

Ուրիշ յոդուածի վերապահելով այս խիստ շահեկան նիւթին քննութիւնը, անցողակի կերպով ըսենք որ օրուան առեւտրական չարժումները լաւապէս ուսումնասիրել գիտցողներ լիուլի բատանալու վրայ են իրենց վարքը, առասպելական շահեր ընելով. մինչդեռ յեսումիացները չեն ձգեր իրենց բերին ծամոցը թէ ժամանակաւանակ առուտուր կայ, նանկ առուտուր կայ։

Հիմա շահ կայ առատ. բայց ամէնէն մեծ վտանգը անանկութիւնն է զոր պէտք է ամէն ատիճ նկատողութեան առնել, որովհետեւ երբ գործառնութիւնները մեծաքանակ են, բնականաբար անոնց արդիւնքն ալ՝ նպաստաւոր կամ աննպաստ, նոյն համեմատութեամբ պիտի ըլլայ։

Ներկայ հրապարակին վրայ երեք դասակարգի բաժնուած են անանկացողները։

1. Անոնք որ, առանց նկատողութեան առնելու իրենց շահածը, անձնական և ընտանեկան չռայլ ծախքերու, զեղխութիւններու մէջ կը խեղդուին։

2. Անոնք որ մէկէն ի մէկ հարբսանալու և իրենցմէ տատնապատիկ աւելի դրամագլուխ ունեցողներու հաւասարելու խենթութեամբ, իրենց գլուխէն չաս վեր գործի կը ձեռնարկեն, չուխա՛ն ալ, պսամա՛ն ալ, կոտա՛ն ալ, ցորե՛ն ալ ամէնքն ալ ծախել կ'ուզեն և այս բախտախնդրական ի-մարութեան մէջ օր մ'ալ կը տեսնեն որ անանկացեր են։

3. Անոնք որ թէեւ գիտեն իրենց գործն ու հաշիւը, բայց անակնկալ վնասներու ենթարկուելով, հատցուցած են իրենց դրամագլուխն և ստիպուած են պատուաւորապէս դադրեցնել իրենց վճարումները։

Այս երեքէն առաջին դասակարգին կը յանձնարարենք որ գլուխ մը Աւետարան կարդալ տան իրենց գլխուն, կամ Աշխարհաբար Նարեկին մէկ երկու ծանօթ գլուխներովը աղօթեն, որ Աստուած շնորհք, իմաստութիւն, խելք, միաք պարգեւէ իրենց։ Այո՛ այս կարգի Աստուածային բացառիկ շնորհ մը անհրաժեշտ է անոնց, որոնք հինգ կը շահին տասը կը ծախսեն, հարուստի հոլեր կ'առնեն, ծառայ, ստրնտու, սպասուհի, դաստիարակուհի, եաքն ալ իրենց դրամագլուխը սպառելէ զատ ուրիշ հարիւրաւորներու ալ պարտական մնալով, յետին ծայր թշուառութեան կը մատնուին։ Ասանկ ընթացք մը յիսարութենէ տարբեր ածականով չբնորոշիր, որոնց համար՝ հայ վաճառականներու նահապետը Մարտիրոս էֆ. Թօպաթեան բարեմաղթութիւն մ'ունի «պայտառներուն օրինութիւնը ինչպէս գլխնուն» կ'ըսէ։

Վնասի ենթարկուելով անանկացողներուն ալ արգահատանքէ ուրիշ բան չենք կրնար ձօնել. մինակ կը յանձարարենք որ ձեռնթափ ըլլալով չեռաւնան հրապարակէն ու սրճարաններու անկիւնը նստելու չվարժուին։ Վաճառականները աքանչելի առած մը ունին «Ինկած տեղէն կը վերնայ մարդ»։ այս խօսքը պէտք է դրաշմուի ամէն անոնց սրտին վրայ որոնք ինկած են առուտուրի մէջ. այնպիսիներ՝ առունը նստելով, կամ սրճարանը նարտ խաղալով և կամ յուսահատ թափառելով չէ որ պիտի վերականգնին։ Ընդհակառակը առեւտրական հրապարակէն քանի հեռանան, այնչափ սոսկալի կ'ըլլայ իրենց անկումը։ այս տարբախտները պէտք չէ որ իրենց քայլը օր մը խակ հեռացնեն թիւայէն։ չատ կամ քիչ պէտք է բան մը առնեն ծախսեն, բարձր կամ հաճատ, պէտք է առեւտր։ դիրք մը ունենան որ իրենց իսկ բառով «իրենց ինկած տեղէն վերականգնին»։ Առաջին վնասը արդէն չատ բան սովորեցուցած կ'ըլլայ իրենց և փորձառութիւնը եթէ դրամագլուխին պակասը չլեցնէ իսկ՝ կրնայ իր հրաշալի ազդեցութիւնը ունենալ։

Իսկ գալով իրենց կարողութենէն վեր գործի ձեռնարկողներուն, ամէնէն աւելի ասոնց կուզենք լսելի ընել մեր ձայնը, քանի որ ամենամեծ վտանգները այս դասակարգէն է որ կը հասնին հրապարակին։ Իրա՛ւ առաջդիմութեան ձգտումը նախանձելի յատկութիւն մ'է վաճառականի մը համար, բայց բախտախնդրութիւնը աններելի ոճիր մը, որուն ո՛չ ոք կ'ուզէ ենթարկուիլ։ Զափէն աւելի գործի միջամտողները, պէտք չէ մինակ առնելը խորհին, հապա նաեւ փոխարէնը վճարելը որ չատերուն անկումին պատճառն է։ Քիչ չահէ՝ բարեկամ, տարեկան երեք չորս հարիւր ոսկի պակաս չահէ, անունդ, դրամագլուխդ վտանգի մի՛ ենթարկեր։ Փորձով եւ տխուր փորձով հանոցի սպառներ, վերջապէս աղքատութիւն, չքաւորութիւն ու թշուառութիւն ամէն կողմ։

Մէնանը Սեփոն՝ անունով մինակ ոսկերիչ էր, հազիւ մէկ քանի տարի աշկերտութիւն ըրած էր աննչան վարպետի մը քով և դեռ ոսկերչութեան այրն ու բէնը չսորված՝ սիրտը գրաւած էր վարժուհիի մը ու հակառակ ծնողացը ընդդիմութեան՝ փոքրիկ հատակին մէջ ամուսնացած էր անոր հետ։ Վարժուհին թէեւ գեղեցիկ չէր, սակայն երկու հարիւր ոսկիի մօտ դրամօժիտ տուած էր անոր որ այս գուսմարով զատ խանութ բացած էր իրը պոնոպշի և չորս հինգ տարի վայելուչ կերպով ապրած էին առանձին բնակարանի մէջ։

Երկու հարիւր ոսկին սակայն օր աւուր կը պակսէր, քանի որ Սեփոն անտեղակ էր արհեստին, և խորամանկութիւնով էր որ գործը կը դարձնէր, միւս կողմէ տան ծախքերն ալ երթալով կը բազմապատկուէին։ Տուն տեղ ըլլալու համար բաւական դրամ ծախսած էին և վարժուհին բեղմնաւոր մայր մը ըլլալու ֆիզիքական յատկութիւններով օժտուած՝ երկու տարին մէկ քանի անանկներու ալ բռնուած ըլլալով կը ստիպուին իրենք ալ անանկանալ և յաւիտենապէս կործանիլ, որոնց մէկէ աւելի տխուր օրինակներուն հաճելիատեսը կ'ըլլանք հրապարակին վրայ՝ ցաւած արտով։

Այս տարի արդարեւ մէկ քանի սքանչելութիւններ իրարու յաջորդեցին. սակայն մանակի բաներ ըլլալով՝ բաբեբաղդաբար չկրցին անդարմանելի կորուստներ տալ հրապարակին և յուսալի չէ որ ասկէ ետք աւելի մեծ սքանչելութիւններու ականատես ըլլանք առեւտրական վերջացող չրջանին մէջ։

Վաճառականները ընդհանրապէս դժգոհ չեն այս տարուան առուտուրէն, և անոնք որ չեն կրցած գործ ընել, անշուշտ իրենց դանդաղութենէն, անհեռատեսութենէն պէտք է գանգատին, որովհետեւ վաճառականութիւնն ալ գիտական նորութիւններու համեմատ միշտ բարեփոխուելու վրայ է և այսօրուան շահաւէտ կարծուած ապրանքին կամ հրապարակին, այնպիսիներ յաջորդելու վրայ են որ հինէն կրկնապատիկ աւելի փայլ ունին և հարիւրին հինգ տասը աւելի շահ կ'արտադրեն։

Ուրիշ յոդուածի վերապահելով այս խիստ շահեկան նիւթին քննութիւնը, անցողակի կերպով ըսենք որ օրուան առեւտրական շարժումները լաւապէս ուսումնասիրել գիտցողներ լիուլի բատանալու վրայ են իրենց վարքը, առասպելական շահեր ընելով. մինչդեռ յեսումիացները չեն ձգեր իրենց բերին ծամոցը թէ ժամանակաւանակ առուտուր կայ, նանկ առուտուր կայ։

Հիմա շահ կայ առատ. բայց ամէնէն մեծ վտանգը անանկութիւնն է զոր պէտք է ամէն ատիճ նկատողութեան առնել, որովհետեւ երբ գործառնութիւնները մեծաքանակ են, բնականաբար անոնց արդիւնքն ալ՝ նպաստաւոր կամ աննպաստ, նոյն համեմատութեամբ պիտի ըլլայ։

Ներկայ հրապարակին վրայ երեք դասակարգի բաժնուած են անանկացողները։

1. Անոնք որ, առանց նկատողութեան առնելու իրենց շահածը, անձնական և ընտանեկան չռայլ ծախքերու, զեղխութիւններու մէջ կը խեղդուին։

2. Անոնք որ մէկէն ի մէկ հարբսանալու և իրենցմէ տատնապատիկ աւելի դրամագլուխ ունեցողներու հաւասարելու խենթութեամբ, իրենց գլուխէն չաս վեր գործի կը ձեռնարկեն, չուխա՛ն ալ, պսամա՛ն ալ, կոտա՛ն ալ, ցորե՛ն ալ ամէնքն ալ ծախել կ'ուզեն և այս բախտախնդրական ի-մարութեան մէջ օր մ'ալ կը տեսնեն որ անանկացեր են։

3. Անոնք որ թէեւ գիտեն իրենց գործն ու հաշիւը, բայց անակնկալ վնասներու ենթարկուելով, հատցուցած են իրենց դրամագլուխն և ստիպուած են պատուաւորապէս դադրեցնել իրենց վճարումները։

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՔԱՍԻՄ 1

ԿՆՃՌՈՏ ՀԱՆԳՈՅՑ ՄԸ

Վ. Ք Պ

Տեղական-ընտանեկան կեանքէ

Գում Գարու՝ Պատրիարքարանի եւ-ին, խիստ տան մը մէջ կը բնակէր Պանը Սեփոն՝ իր ընտանիքով։ Թշուառութիւնը կատարելութեան հասած էր այս բնակարանին մէջ, որուն արտաքին երեւոյթն իսկ խիստ սարսափելի զգեցութիւն մը կ'ընէր։ Մեսի, ներսի, խնամքի հետքն իսկ չէր նշմարուեր տան դուրսի պատին վրայ, որ Կրած ծերունիի մը նման դէպի փոսը կգար՝ ամէն վայրկեան փլչելու վտանգ կը սպառնար կարծես. փողոցին նայող երկու պատուհանին քարայծած չրջանակներուն կէսը ապակիով, իսկ միւս կէսն ալ ճերմակ թղթով ծածկուած էր, դռնէ մտամբ մը պատապարուելու համար ցուրտէն ու բուքէն, որոնց անողոք տիրապետութեան տակ կը հեծէր տունը, ամէն անգամ որ պարզ հով մը փչէր, իսկ իրրեւ վարագոյր՝ թօշնած տպածոյի երկու ողորմելի կտորներ կը նշմարուէին ապակիներուն ետեւէն։

Տան ներսը աւելի ողորմելի էր, մութ նրբանցքը որ բակի տեղ կը ծառայէր, ծեփուած էր սեւ հողով որ տեւական խոնաւութիւն կ'արտաբուրէր տունէն ներս, սանդուխը՝ ուրկէ բնակելի միակ սենեակը պիտի ելլուէր, ջախջախուած, կոտրած, կրկին ագուցուած, վտանգաւոր վերելք մ'էր ո՛ և է անվարժի համար, իսկ կարասի անուն գրեթէ չկար կտոր մը բան որ արժէք ունենար։ Հասարակ խոտէ խոտ ու բուրտ բազմոց մը՝ վրան հին, մաշած ծածկոցներով, չորս հինգ պարզ աթոռ՝ կոտրած ու կրկին երկու տախտակով իրարու գամուած ոտքերով. հանդերձադարանը յիշեցնող տախտակէ զանգուած մը, հրդեհէ ազատած հայելի մը կտոր, տպածոյի ալլազան նմոյշներէ իրարուած երեսներով մէկ երկու անուանական վերմակ, մէկ մատ թանձրութեամբ անկողիններ և հազիւ օրդան պէտքերուն բաւելու չափ խոնաւ, աչքբաց, բայց անբախտ մարդ էր, ո՛չ կը չռայլէր, ո՛չ կը խմէր, ո՛չ ալ անտանելի բնութիւններ ունէր։ Իսկ վարժուհին՝ դատիարակուած կին՝ թէեւ ամէն ջանք չէր խնայեր ամուսինին օգտակար ըլլալու, սակայն չորս զաւակները՝ մանաւանդ աղքատութեան մէջ, այն ատիճան ծանր բեռ էին, որուն տակ կքած ժամանակ չէր դանէր գոնէ ձեռագործի պարապելով փոքրիկ նպաստ մ'ալ ինք ընելու տան ծախսերուն։

* *

Դեկտեմբերի սկիզբներն էր, այն տարին սաստիկ ցուրտ կար Պոլսոյ մէջ. չաթաթներով ատեւտուր չէր ըլլար չուկան և Սեփոն հազիւ տղոցը բաւելու չափ չոր հաց միայն կրնար ճարել։ Ածուխի, փայտի կտոր իսկ չկար տան մէջ. իրա՛ւ ածուխ բաշխուած էր թաղին աղքատներուն, բայց ոսկերիչը չէր դիմներ ողորմութիւն ստացողներուն կարգը դասուիլ։

Տղաքը կը դողային ցուրտէն որ աւելի զգալի կ'ըլլար իրենց անպատրաստ բնակարանին մէջ. վարժուհին անկողին մը կը ձգէր ցուրտերուն ու աղաքը գլխուն հաւաքելով սրունքները կը փուէր իր մարմինը, հարթավայրի մը մէջ, ծառերու ու դալարուաքի մը սիրտին վրայ։

Այս հեռաւորութիւնը պատճառ չէր ըլլար սակայն որ, երկու համայնքները զիրար չտիրէին եւ զիրար չարգէին, հակառակ գաւառական սովորութեան մը որով չատ անգամ երկու մօտակայ եկեղեցիներու ծուխերը իրարու ծուռ կը նային։ Ասո՛ր համար էր որ գրեթէ երկու գիւղերուն ընակիչներն ալ զիրար կը ճանչնային եւ մէկուն մէջ անացած ո եւ է պատահար, ծանօթ էր նո՛յնքան ալ միւսին։

Գիւնը Մնուանդի շաբթուն ծայր տուած էր մէկէն, եւ Խթումի առատն դէ՛ռ կը չարունակուէր։

Մեր գիւղէն, ինչպէս նաեւ միւսէն չատ մը որսաբէներ, Խթումին իրիկունը ատիթ առնելով, իւղոտ որսերու ակնկալութեամբ ճամբայ ելած էին, ձեռքով ճարուած, անձնական յոգնութիւններով եւ դժուարութիւններով ձեռք բերուած վատակով՝ աղուո՛ր Մնուանդ մը ընելու համար։

Սէրգօ աղան գեղին սերուածներէն էր և որսի հաճար հոգի տուող. եթէ բան մը մէյ մը միաքը դնէր, ալ աշխարքներն ալ եթէ իրար անցնէին չէին կրնար ետ կեցնել անոր գործադրութիւնը։

Անանկ ալ եղեր էր։

Երեք օր տեւող ձիւնը տեսնելով սիրաը անանկ մը խայտաց, անանկ ուրախութիւնով մը ողողուեցաւ որ չպիտի զգար անչափ ապահովապէս երբ զաւակ մը ունեցած ըլլար։

Արդէն հրամայած էր պատրաստութիւնները տեսնել։ Խթումին առատն վարը իրեն կը սպասէին հրացանը, բարակները, և ապա զգեստները։ Առատն ելած ատեն ձեռքերը չփելով սանկ երկինք նայած էր, ձիւնի չարան չարան անկումէն և երկինքին լուրթ վարագոյրէն ուրախացած։ Ամէն բան կարգին էր. և երբ իր փեսան, եղբօրորդին և մէկ ծառան առած՝ խաչ կը հանէր ճակտին՝ դուրս ելլելու համար, կինը վրայ հասաւ, ու աղերսող նայուածքով մը, ձեռքերը իրարու միացուցած, արգիլել ուզեց զայն, «գէշ երազ» մը տեսած ըլլալուն առարկութիւնով։

Սէրգօ, գիւղացի, խիստ մարդ, թէեւ նախապաշարումներէ ոչ այնքան հեռու, բայց հաւատքի ուժին ապաւինած, կնոջը «չար օր»ին դէմ կը զլխուէր, ըսելով որ Աստուծոյ նուիրուած, իրենց Քրիստոսին ծնած օրը չար չէր կրնար ըլլար. և մաղթանքէ մը ու սրտապնդող խրախոյսէ մը ետք դուրս նետուեցաւ։

Ուրիշներ արդէն քիչ մը ճամբայ չինած էին փողոցներուն մէջ, ասոր համար գիւղէն չուտ դուրս ելան։

Գիւնը թանձր բիւրեղներով կ'իջնէր անընդհատ, իր երեք օրուան չարունակումին ուժէն սաստիկցած, կաղաղ։

կեչտ, աչքբաց, բայց անբախտ մարդ էր, ո՛չ կը չռայլէր, ո՛չ կը խմէր, ո՛չ ալ անտանելի բնութիւններ ունէր։ Իսկ վարժուհին՝ դատիարակուած կին՝ թէեւ ամէն ջանք չէր խնայեր ամուսինին օգտակար ըլլալու, սակայն չորս զաւակները՝ մանաւանդ աղքատութեան մէջ, այն ատիճան ծանր բեռ էին, որուն տակ կքած ժամանակ չէր դանէր գոնէ ձեռագործի պարապելով փոքրիկ նպաստ մ'ալ ինք ընելու տան ծախսերուն։

* *

Դեկտեմբերի սկիզբներն էր, այն տարին սաստիկ ցուրտ կար Պոլսոյ մէջ. չաթաթներով ատեւտուր չէր ըլլար չուկան և Սեփոն հազիւ տղոցը բաւելու չափ չոր հաց միայն կրնար ճարել։ Ածուխի, փայտի կտոր իսկ չկար տան մէջ. իրա՛ւ ածուխ բաշխուած էր թաղին աղքատներուն, բայց ոսկերիչը չէր դիմներ ողորմութիւն ստացողներուն կարգը դասուիլ։

Տղաքը կը դողային ցուրտէն որ աւելի զգալի կ'ըլլար իրենց անպատրաստ բնակարանին մէջ. վարժուհին անկողին մը կը ձգէր ցուրտերուն ու աղաքը գլխուն հաւաքելով սրունքները կը փուէր իր մարմինը, հարթավայրի մը մէջ, ծառերու ու դալարուաքի մը սիրտին վրայ։

Այս հեռաւորութիւնը պատճառ չէր ըլլար սակայն որ, երկու համայնքները զիրար չտիրէին եւ զիրար չարգէին, հակառակ գաւառական սովորութեան մը որով չատ անգամ երկու մօտակայ եկեղեցիներու ծուխերը իրարու ծուռ կը նային։ Ասո՛ր համար էր որ գրեթէ երկու գիւղերուն ընակիչներն ալ զիրար կը ճանչնային եւ մէկուն մէջ անացած ո եւ է պատահար, ծանօթ էր նո՛յնքան ալ միւսին։

Գիւնը Մնուանդի շաբթուն ծայր տուած էր մէկէն, եւ Խթումի առատն դէ՛ռ կը շարունակուէր։

Մեր գիւղէն, ինչպէս նաեւ միւսէն չատ մը որսաբէներ, Խթումին իրիկունը ատիթ առնելով, իւղոտ որսերու ակնկալութեամբ ճամբայ ելած էին, ձեռքով ճարուած, անձնական յոգնութիւններով եւ դժուարութիւններով ձեռք բերուած վատակով՝ աղուո՛ր Մնուանդ մը ընելու համար։

Սէրգօ աղան գեղին սերուածներէն էր և որսի հաճար հոգի տուող. եթէ բան մը մէյ մը միաքը դնէր, ալ աշխարքներն ալ եթէ իրար անցնէին չէին կրնար ետ կեցնել անոր գործադրութիւնը։

Անանկ ալ եղեր էր։

Երեք օր տեւող ձիւնը տեսնելով սիրաը անանկ մը խայտաց, անանկ ուրախութիւնով մը ողողուեցաւ որ չպիտի զգար անչափ ապահովապէս երբ զաւակ մը ունեցած ըլլար։

Արդէն հրամայած էր պատրաստութիւնները տեսնել։ Խթումին առատն վարը իրեն կը սպասէին հրացանը, բարակները, և ապա զգեստները։ Առատն ելած ատեն ձեռքերը չփելով սանկ երկինք նայած էր, ձիւնի չարան չարան անկումէն և երկինքին լուրթ վարագոյրէն ուրախացած։ Ամէն բան կարգին էր. և երբ իր փեսան, եղբօրորդին և մէկ ծառան առած՝ խաչ կը հանէր ճակտին՝ դուրս ելլելու համար, կինը վրայ հասաւ, ու աղերսող նայուածքով մը, ձեռքերը իրարու միացուցած, արգիլել ուզեց զայն, «գէշ երազ» մը տեսած ըլլալուն առարկութիւնով։

Սէրգօ, գիւղացի, խիստ մարդ, թէեւ նախապաշարումներէ ոչ այնքան հեռու, բայց հաւատքի ուժին ապաւինած, կնոջը «չար օր»ին դէմ կը զլխուէր, ըսելով որ Աստուծոյ նուիրուած, իրենց Քրիստոսին ծնած օրը չար չէր կրնար ըլլար. և մաղթանքէ մը ու սրտապնդող խրախոյսէ մը ետք դուրս նետուեցաւ։

Ուրիշներ արդէն քիչ մը ճամբայ չինած էին փողոցներուն մէջ, ասոր համար գիւղէն չուտ դուրս ելան։

Գիւնը թանձր բիւրեղներով կ'իջնէր անընդհատ, իր երեք օրուան չարունակումին ուժէն սաստիկցած, կաղաղ։

զաւակ մը կը պարգեւէր ամուսինին։

Անդրանիկը մեծ ուրախութիւն պատճառած էր երկու ամուսիններուն, երկրորդին համար կը գանգատէր Սեփոն, իսկ երրորդ, չորրորդ զաւակներ շաւարեցուցին խեղճ մարդը, որ այս յարաճուն ծախքէն ահաբեկած, դրամագլուխը սպառեց, խանութը գոցեց և արհեստակիցներուն գթութիւնը հայցելով գնոնիկին (միջնորդութիւն) սկսաւ ջոկ ոսկերիչներէ մէկուն պաշտպանութեան տակ։

Միջնորդութիւնը օրական հազիւ հաղ՝ տասը ասանը հինգ զրշ. կը ձգէր, մինչդեռ չատ օրեր ալ առանց հինգ փարայ վաստակելու տուն կը վերադառնար Սեփոն, որ բացառիկ ծախքերու համար ան կարասներէն մէկ մէկ մաս ծախել ստիպուելով, վայելուչ բնակարանը փոխած և հիմակուան ողորմելի դիրքին ինկած էր։

Վարժուհին հինգերորդ զաւակ մըն ալ պիտի պարգեւէր ու երկու ամուսիններ ալ վիշտին ծանրութեան տակ ընկճած՝ լուռ ու անխօս կը տառապէին։ Հակառակ ընտանեկան յարկին մէջ տիրող աղքատութեան, չա՛ռ սիրով էին իրարու հետ։ Սեփոն պարտուն մէջ կ'առնէր անոնց տառած ոսքերը, ու մայրական գուրգուրանքով հետաքրքրաշարժ պատմութիւններ ընելով՝ զաւակներուն մոռցնել կու տար ցուրտն ու անօթութիւնը, մինչեւ որ հայրիկը իրիկուան քիչ մը հաց և մէկ երկու քաշ ածուխ հայթայթէր. իսկ եթէ ձիթապտուղ և քաշ մ'ալ խնձոր գնած ըլլար, ա՛լ աննկարագրելի կը դառնար փոքրիկներուն իրարանցումն ու խնդութիւնը։ Զորսը մէկէն դէմ կը վազէին տարաբաղդ հօր ու ձեռքերը համբուրելով, «աղուոր հայրիկ, աղուոր հայրիկ» կը ճռուոզէին։

Այն բաները որոնք դրամի չէին կարօտեր, սորվեցուցած էր վարժուհին զաւակներուն, աղօթք, երգ, պատմութիւն, արտասանութիւն. և այն իրիկուանները երբ Սեփոն մէկ քանի դատեկան ատիթի չահած ըլլար ու քիչ մը երեսը խնդար, տանտիրուհին կը խօսեցնէր տղաքներն ու արուեստական ոգեւորութիւն կը մացնէր տան մէջ։

Վարժուհին ամէնէն ծանր օրերն էին. երկու երեք օրէն կրնար աշխարհ գալ հինգերորդ զաւակը. իրիկուն մը երբ տղաք քնացած էին,

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջեսը)

ՕՐՍԸ

(ԳԻՒՂԻ ԵՊԱՆԷՍ)

Յիսնամեայ հարա՛մ ծնունդ մը եղաւ մեր գիւղին համար։

Առջի իրիկունը, խթումի բոլոր չքեղութեան և խրախճանքին մէջ, սեւ լուր մը եկաւ հարեւան լեռնէն, սարիւնոտ տառամի մը ցնցող պատմութիւնը ու արցունքով լեցուց ամէնքին ալ կուրծքը։

Երկու որսորդ, ձիւներու մէջ թաթխուած, մեռելներէն աւելի գունատ, ժամ վազեր էին և ժամկոչ ու քահանայ խնդրած, զոյգ մը ճաղի հետ։

Իրարանցումը սկսած էր. տխուր գուշակութիւններ իրարու ագուցուած չրթունքէ չրթունք կը պատէին, մինչև կէս ժամ, երբ զոյգ մը ճաղերը, ծանր բեռներով արգանդուած, գունատ սեւ ծածկոցով մը փակ, եկեղեցի կը մղուցուէին ճիշդ այն պահուն, երբ «Լուսաւորեայ»ի չարականը կ'արձագանգէր տաճարին կամարին տակ, և երբ վարագոյրի հանդիսաւոր բացումէն ետք, խորանին պերճ լուսաւորումին դիմաց ամբոխը, երկիւղոտ և զղջացած գլուխը կը խոնարհեցնէր...

* *

Երեք օր անընդհատ ձիւն եկած էր մեր կողմերը։ Գիւղը յոգնած ծերունիի մը պէս կարծես կը կքէր ճերմակ բարդերուն տակ, և փողոցներէն անցնելու ճար չկար։ Բուքը իր սուր փչօնքով լեցուցած էր ատներուն ու պատուհաններուն ծերպերը, ճերմակ չրջանակ մը հագցնելով անոնց, և տանկ կոր, հաճելի պատուանդան մը իջեցնելով դուռներուն կեմիջքն իվար։ Հիւղակներուն տանիքները ծառ, գինով, վարկեանէ վարկեան չրջելու վտանգը կը պահէին իրենց վրայ։

Ցարաբերութիւնները դադրած էին գրեթէ և բոլոր ժողովուրդը, սմքած, անոնգ, փակուած էր ներսերը՝ օճախին անկիւնը, ծոյլ և բամբասող ասուլիսներով, ուր ծերերը հին ձիւներու պատմութիւններ կը ճաչէին, անուշ ու անցաւոր յիշատակներու յոյզերով։

Ցանկարծական այս սոսկալի ձիւնը սակայն ախորժակը գրգռած էր որսի սիրահարներուն, որոնք խոզի իւղոտ միսերու վայելքին համար, մեծ պատրաստութիւններով լեռ կ'ելլային, իրիկուան՝ բեռնաւորուած դառնալու համար. մեծ անձկութիւններու մէջ ձգելով չատ անգամ ընտանիքը, որ սառներներուն անկումին հետ իրենցիններուն դարձը չտեսնելով, կարգ մը սեւ գաղափարներու չուրջը կը թափառեցնէր իր միտքը։

* *

Մեր գիւղէն մէկուկէս ժամ տարբերութիւն մը ունէր Է. գիւղը, որ մացառոտ լեռան մը կատարէն անդին կէչտ, աչքբաց, բայց անբախտ մարդ էր, ո՛չ կը չռայլէր, ո՛չ կը խմէր, ո՛չ ալ անտանելի բնութիւններ ունէր։ Իսկ վարժուհին՝ դատիարակուած կին՝ թէեւ ամէն ջանք չէր խնայեր ամուսինին օգտակար ըլլալու, սակայն չորս զաւակները՝ մանաւանդ աղքատութեան մէջ, այն ատիճան ծանր բեռ էին, որուն տակ կքած ժամանակ չէր դանէր գոնէ ձեռագործի պարապելով փոքրիկ նպաստ մ'ալ ինք ընելու տան ծախսերուն։

* *

Դեկտեմբերի սկիզբներն էր, այն տարին սաստիկ ցուրտ կար Պոլսոյ մէջ. չաթաթներով ատեւտուր չէր ըլլար չուկան և Սեփոն հազիւ տղոցը բաւելու չափ չոր հաց միայն կրնար ճարել։ Ածուխի, փայտի կտոր իսկ չկար տան մէջ. իրա՛ւ ածուխ բաշխուած էր թաղին աղքատներուն, բայց ոսկերիչը չէր դիմներ ողորմութիւն ստացողներուն կարգը դասուիլ։

Տղաքը կը դողային ցուրտէն որ աւելի զգալի կ'ըլլար իրենց անպատրաստ բնակարանին մէջ. վարժուհին անկողին մը կը ձգէր ցուրտերուն ու աղաքը գլխուն հաւաքելով սրունքները կը փուէր իր մարմինը, հարթավայրի մը մէջ, ծառերու ու դալարուաքի մը սիրտին վրայ։

Այս հեռաւորութիւնը պատճառ չէր ըլլար սակայն որ, երկու համայնքները զիրար չտիրէին եւ զիրար չարգէին, հակառակ գաւառական սովորութեան մը որով չատ անգամ երկու մօտակայ եկեղեցիներու ծուխերը իրարու ծուռ կը նային։ Ասո՛ր համար էր որ գրեթէ երկու գիւղերուն ընակիչներն ալ զիրար կը ճանչնային եւ մէկուն մէջ անացած ո եւ է պատահար, ծանօթ էր նո՛յնքան ալ միւսին։

Գիւնը Մնուանդի շաբթուն ծայր տուած էր մէկէն, եւ Խթումի առատն դէ՛ռ կը շարունակուէր։

Մեր գիւղէն, ինչպէս նաեւ միւսէն չատ մը որսաբէ

Շուները՝ ձիւնի այս գգուանքէն չլմորած, պահ մը վերջի յաջողութիւններէն գինով, հաչելով, մոլանալով առաջքէն կը դասակուէին։

Սէրգօն և փեսան, հրացաններին ուսերին, քով քովի կը քալէին և միւսներն ալ սանկ բացէն խօսքի բռնուած իրենց բանելիք ուղղութեան վրայ, քանի որ իրենք «սիրէնեի»ութիւն (*) պիտի ընէին։

Ձիւնը մինչեւ սրունքին կ'ելլէր, և այս ցուրտ, առատ անջրպետը կըտրելով մինչեւ լեռան բարձրերը հասնելու համար բաւականէն աւելի կը յոգնէին, մերթ գլորուելով, մերթ սահելով։

Այս ճերմակ անսահմանին մէջ, իրենք ալ ճերմակեր առարկաներ դարձեր էին, ուրուականներու պէս շարժող ու առաջացող, երգի մռընչիւններով, որոնք դեռ չրթունքներէն դուրս չելած կը սառէին կարծես, ցուրտէն և կը խրուէին ներս, բուքին ուժգին դիմառարումէն։

Որսի սկսելու կարգը եկած էր. սիրէնեիները աւաջ անցան, իսկ շուները իրենց տէրերուն սրունքներուն քովէն չէին զատուեր, ձիւնին այս խորունկութեան մէջ ցակրող վազքէն պարտուած,

—Հօ՛, հօ՛... հիւ...

Եւ սիրէնեիները իրենց վրդովիչ աղմուկը կը բարձրացնէին, բիրի հարուածներ տալով չորս կողմ, ծառերուն ու թուփերուն մէջքին։ Մինչ Սէրգօ և իր փեսան, իյնող բութիներէն հազիւ ազատած իրենց թարթիչները, աղուէսի նայուածք մը կը ձգէին չորս դին, աղմուկի մը, շշուկի մը համար լարած ականջ։

—Հօ՛... հօ՛... հիւ...

Ձիւնը սանձաբեկ և հեքեաթային զամբիկի մը անհրեւակայելի վազքով կը մարակուէր վար, մթնցնելով մթնոլորտը, որ ամբողջ ճերմակութեան մը մէջ վերմակուած, անեզրութիւն մը կը պատկերէր, արհաւիրք մը որ կը մչուչուէր ձիւնին շաքարի փոշիի պէս մաղուող բաթիներէն։

—Հօ՛... հօ՛...

—Պո՛ւմ... պո՛ւմ...

Եւ ամէնքը մէյմէկ ատուերի ետեւէ վազած, ամէնքը իր գործին մոլեգնութեան մէջ կ'արձակուէին, կը խիզախէին, մինչեւ որ ալ մէյ մըն ալ ինքզինքին մինակ գտան, և իրենք իրե՛նց համար միայն արշաւել սկսան, քանի որ շուրջիններէն ո՛չ ձայն կար, ոչ ատուեր։

. . . . . .

Սէրգօ կանգած էր, իր վարպետ որսացողի արժանապատուութեան մէջ վիրաւորանք մը զգալով 6—7 ժամու այս մամլ վազքին համար. ապատառով ալ բոլորովին մոլեգնած, անընդհատ հրացան կը պարպէր սանկ կորացած, կոյսացած զանգուածներուն վրայ ուր բան մը պահուած ըլլալու կարծիքը կար։

Զգային այդ տենդոտութիւնը պարատառում մը բերաւ իր վրայ և յուսահատ սպառումի մը վայրկեանին մէջ, գորշ մարմնի մը դողալը տեսաւ իրմէն քանի քայլի չափ անդին։

Լիկանքի ատ պահուն մէջ յանկարծօրէն երեւան ելած ատուերը գօտեպնդեց զայն, որ հրացանին փողը ատնոր ուղղեց, մոլեգին նշանառութիւնով մը։

—Պո՛ւմ...

Մուխը ձիւնի փոշիին մէջ կորսուեցաւ և մարմինը գլխիվար ատպալեցաւ. որսը յաջողած էր։

Բարակ ուժգին վազքով մը որսին վրայ խոյացաւ, մինչդեռ Սէրգօ յաջողութենէն սրատիւնդ՝ անոր կը հեռեւէր։

Ճամբուն կէսին, շունը դէմը ելաւ Սէրգօին, ակռոնքները կախ և աղերսանքի լացքոտ ծղգտուքով մը։

Սէրգօ վարանեցաւ առաջ երթալու. կենդանիին այս ընթացքը տարօրինակութիւն մը գուշակել կուտար իրեն... վայրկեան մը սակայն, ուկասկածին թափանցելը, և իրողութեան գիտակցութիւնը խելայեղ առաջ մղեցին զինքը...

. . . Ձիւնին ճերմակ զանգուածին խորունկը, մարդկային դիակ մը ինկած էր կողմնակի և արիւնի թանձր առած երիզներ կ'երկնային անքիծ մաքրութեան վրայ, կրակի կարմիրով շառագուն...

Սէրգօ սոսկաց... ծռեցաւ. ճանչցաւ. իր փեսան էր որսը, ի՛ր իսկ ձեռքով սպանուած։

Պատառատուն ճիչ մը խզուեցաւ կուրծքէն և յիմարանքի տենդի մէջ առանց ո՛ւ և է բան արտասանելու, քաշեց մէջքի դաշոյնը, և խսլ թափով մը սիրտին մխեց...

Մահը վայրկենական եղաւ և ինկաւ իր փեսին դիակին վրայ։

. . . . . .

Ձիւնը, անտարբեր, անգիտակ այս կրկնակ առումին, կը շարունակէր իր խենթ վազքը, ու իր տատատութեան մէջ կը ծածկէր, կը պահէր, զոյգ մը դիակներէն հոսած արիւնի լճակը, որ կը սառնանար յանկարծ, և իր ամէն բան մաքրող անթծութեան խորը կը թաղէր այս եղերգութեան խուր դրուագը։

Շուները ոռնացին, ու իրենց պատրատուող կանչը երկարեցին լեռներուն անայլայլ լռութեան մէջ։

. . . . . .

Դիպուածը՝ իր տխուր բարեբազդութիւնը գործադրած էր։

Սէրգօի եղբօրորդին և ծառան, երկու սիրէնեիները, իրար գտած, երբ կը վերադառնային տխրագուշակ կաղկանձիւններ լսեցին։

Սարսուռ մը անցաւ մարթերուն վրայէն՝ տխուր նախազգացումի մը տանկենկալին տակ. ու դողահար, ուշադիր ունկնդրութիւնով մը դիմեցին շուներուն վրայով ձայնին։

Ձիւնը դեռ չէր պատանքած զոյգ դիակները, որոնց դիմաց նորեկները խելայեղ, վրանին ինկան, հանկնալու համար իրողութիւնը։

Ամէն բան վերջացած էր։

Դիակները սառա՛ծ իսկ էին։

Լալով ետ քաշուեցան, ձեռքերնին ափսոսանքի հարուածով մը ազդերնուն զարկին, ապշանքի շուար վայրկեանէ մը առաջ։

Դէպքը լեռան մեր դիի կողին վրայ պատահած էր. իրենց գեղը շատ անդին կ'իմնար. երկուքին ալ միեւնոյն վայրկենի մտածումով, մեր գեղը մտաբերած էին, և լուռ, ուրուականներէ վարուած ոգիներու պէս, լեռնէն վար մեր գեղը խուժած էին...։

. . . . . .

Ու այն պահուն երբ «Լուսաւորեայ»ի շարականը կ'արձագանգէր տաճարին կամարին տակ, և երբ վարագոյրի հանդիսաւոր բացումէն ետք խորանին պերճ լուսաւորումին դիմաց հաւատաւոր ամբոխը, երկիւղած և զղջացած գլուխը կը խոնարհեցնէր... եկեղեցիին դուռնէն զոյգ մը ճաղատներս կը մանէին...։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ամերիկացիները կը թուին մոռցած ըլլալ միւսակը այն պաշտօնական այցելութեան, զոր քանի մը ամիս առաջ Բրուսիոյ Հէնրի իշխանը տուաւ։ Այսպէս Բեթերպուրկի մէջ հրատարակուող թերթ մը կը ծանուցանէ թէ՝ այն տեսակցութեանց միջոցին, որոնք տեղի ունեցան Անգլիոյ մէջ Վիլհէլմ Բ.ի և Էտուարտ Է.ի միջեւ, կայսրը իբր թէ խնդրած ըլլայ իր հօրեղբօրէն որ, իրեն չէզոքութեան արտօնութիւն տայ, Մեծն Բրիտանիոյ համար, այն պարագային, երբ Գերմանիա ստիպուած պիտի ըլլար չեզնոյալու Մընրոյի վարդապետութիւնը, և վէճի բռնուելու Միացեալ Նահանգներուն հետ։ Այս հարցը խնդրոյ առարկայ պիտի դառնար, Դանիական անդիւանններու կըղզիներէն մէկուն Գերմանիոյ կողմէ գնման ծրագրին առթիւ, ծրագիր մը, որ պիտի քննուէր Տանըմարքայի գահաժառանգ իշխանին գերմանական արքունիքը այցելած միջոցին։

Ասկիա չատ վերացական ծրագիր մըն էր, և հարկ չկար որ Ամերիկացիք խռովէին այս տեսակ յայտարարութենէ մը։ Նախ՝ Տանըմարքա ձեռք առած է խորհրդակցութիւններ Միացեալ Նահանգներուն հետ իր Անդիլեան ստացուածքներուն վաճառման համար։ Իրաւ է որ Լէնաթինկը (Տանըմարքայի խորհրդարանը) մերժած է իր ստացուածքներուն վաճառման կամ ո և է կերպով ձեռքէ հանման ծրագիրը, սակայն այդ խնդիրը ջուրը ինկած է, և գնման պայմաններուն մասին Միացեալ Նահանգներուն կողմէ նշանակուած պայմանները խնդիրը վերջնական լուծման մը յանգեցնելու ձգտումը ունին։ Եւ տոյ Վիլհէլմ Բ. ալէկ ըրած չպիտի ըլլար իր ամերիկեան քաղաքականութեան հակառակելու միտումը Անգլիոյ վրայ դարձնելով, այն տեսն երբ յայտնապէս ապացուցած է որ Լոնտոնի դակլիճը ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ հաւատարապէս հաճելի ըլլալ Ամերիկայի, որովհետեւ կը յուսայ օր մը համախմբել և իմ ցուլել անգլո-սաքսոն ժողովուրդները։ Վերջապէս Գերմանիա չպիտի ուզէ ճանչնալ Մընրոյի վարդապետութիւնը, որովհետեւ եթէ ատոր նպաստակ ունենար, զայն գործադրութեան պիտի գնէր Վենեցուէլլայի հետ ունեցած վէճերուն առաջին քայլին մէջ և երկրորդ կարգի տէրութեան մը թոյլ չպիտի տար գլուխ վերցնել իրեն դէմ։ Բոլոր ասոնք կ'ապացուցանեն թէ՝ Բեռլինի լրագրին յայտարարութիւնը չկրնար մեծ բան մը նկատուիլ։

Երբ Բուսիոյ Հէնրի իշխանը Միացեալ Նահանգներու մէջ կը զտնուէր, եւ երբ Պէրլէնի մէջ ամէն ճիգ թափելով կը ջանային ապացուցանել թէ ինչ մեծ շահեր առաջ պիտի գան գերմանեւամերիկեան մերձեցումէ մը։ Սակայն խնդիրը ան էր որ՝ Գերմանիա եւ Ամերիկա երբեք չէին կրնար դաշնակիցներ ըլլալ, որովհետեւ այս երկու տէրութիւնները ճակատագրուած են հետզհետէ ճարտարարուեստական եւ առեւտրական հակառակորդներ դառնալու իրարու, եւ որոնց շահերը են և պիտի մնան միշտ անհաշտ։ Գերմանիա է որ ամէնէն խիստ կերպով պիտի ընդդիմանայ միշտ, ամերիկեան ճարտարարուեստին Եւրոպայի մէջ յաղթանակելուն, եւ Գերման վարչապետները աւելի ազէկ կ'ըներն ամէն բանէ առաջ մատդրելով իրենց անտեսական կացութիւնը պաշտպանելու Ամերիկեան մրցակցութեան դէմ, փոխանակ փընտրելու քաղաքական մերձեցում մը այն ժողովուրդին հետ, որ անգամ մը բարեկամական կապերով հաստատուէ ետքը իրենց հետ, իրեն նպատակէտ պիտի ընէ շահագործել այդ բարեկամութիւնը, գերման առեւտրական հրապարակներու վրայ ոտք դընելով։ Իրաւ է որ գերմանները գործադրելիք զանազան միջոցներ ունին Միացեալ Նահանգներու այլ եւ այլ կեդրոններուն մէջ, բայց այդ միջոցները չպիտի կրնան երկար ատեն դիմադրել ամերիկեան հակազդեցութեան։

Պէրլինի դակլիճը կը ջանայ Միացեալ Նահանգներուն հետ խիստ քաղաքավարական յարաբերութիւններ ունենալ եթէ ոչ մտերմական կամ բարեկամական։ Գովելի է այդ ձեռնարկը, քանի որ ատիկա է միակ միջոցը, կարելի եղածին չափ յապաղելու երկու երկիրներուն միջեւ ծագելիք առեւտրական պայքար մը, քանի որ այս երկու երկիրները իրարու հետ բարեկամանալով, զիրար անտեսական բարեկամներ պիտի նկատեն եւ ոչ թէ հակառակորդ մրցակիցներ։

ՇԱՌԱՒԻՒՂԻ ԽՆԴԻՐԸ

Աւստրիոյ մէջ շաքարի հետ գործ ունեցող դասակարգը ընականաբար համամիտ է Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ ըլլալիք ընդդիմութեան՝ Պրիւքսէլի շաքարի համաժողովին պայմանագրութիւնը վաւերացնելու մասին։ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ մաքսապաշտները մեծ յոյս մը չունին՝ Անգլիոյ մէջ ազատ-փոխանակութեան կուսակից իրենց դաշնակիցներուն ընելիք ձեռնարկներուն վրայ։ Մանօթ տնտեսագէտ Մ. ֆոն Մաթլէքովիչ Վիէննական թերթի մը մէջ հրատարակած յօդուածով մը կը յայտարարէ թէ Աւստրիա և Հունգարիա նիւթական տեսակէտէն պիտի ենթարկուին, երբ պայմանագրութիւնը չվաւերացայ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ կողմէ, վասն զի Անգլիա ու Հնդկաստան պիտի արգիլեն Աւստրիոյ-Հունգարիոյ շաքարին մուտքը, որով շաքարի ճարտարագործութիւնը եւ ճակնդեղի մշակութիւնը բոլորովին պիտի կործանի Աւստրիոյ մէջ։

ԶԻՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Ճարոնցիներու կողմէն Շանկայի պարպուիլը կատարուած իրողութիւն մըն է, բայց անգլիական, գերմանական և ֆրանսական հրամանատարները այս մասին հրամանագ չեն ստացած։ Թունկ-Զանկի հանքերու մասին Հավաս՝ Բէքինէ նոյմ. 23 թուականով հեռաւեալ հեռագիրը ստացած է. —«Թունկ-Զանկի ածուխի տեղական Ընկերութեան բաժնետէրերուն կողմէ քուէարկուած որոշումի մը վրայ, որուն հետեւանքով Ընկերութիւնը, որ անգլիական է, իրաւախոհութեան մը յանգելու համար նիստի հրաւիրուած էր, չինացի բաժնետէրները որոշեցին բռնի կերպով վերստին հանքերուն տիրանալ։ Վերջերս չինական դրօշը հանքերուն վրայ պարզուեցաւ և զինուորներ դրուեցաւ անոր վար առնուիլը արգիլելու համար։ Պէյճիական չահերուն ներկայացուցիչները չանցին դրօշը վար առնել տալ եւ տեղը պէյճիական դրօշակ մը դնել, սակայն Զինացի զինուորները այս փորձին դէմ կեցան։ Վերջապէս ուրբաթ օրը Անգլիոյ դեսպանը անձամբ խնդրոյն վայրը երթալով Անգլիացի զինուորներուն կողմէն չինական դրօշակը վար առնել տուաւ եւ անգլիական դրօշակը պարզել տուաւ, առանց որ եւ է ընդդիմութեան հանդիպելու։

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ՆԱՐԵԿ
Թարգմանեց ԳԱՍՊԻՄ
ԿԱՐԴԱԼ ԵՐՐՈՐԴ ՏԻՏԼԸ
ԽՆԱՄՈՎ ՊԱՀԵՑԷՔ ԹԻՒԵՐԸ
56—120

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԷՍԷՆ, 27 Նոյեմ.— Վիրհէլմ կայսրը, երէկ, Պէրլին ուղեւորելէ առաջ, Քրուբի գործաւորներու ներկայացուցիչներուն ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ իրրեւ հանգուցեալին բարեկամը եկած է եւ Քրուբի մահուան ընկերացող մասնաւոր պարագաներուն բերմամբ, իբրեւ տէրութեան վեհապետը, որպէս զի իր՝ Գերմանիոյ կայսր վահանովը պահպանէ անոր յիշատակը։ Կայսրը յարեց թէ Քրուբ զոհ գնաց իր անվկանգ ուղղամտութեանը։ Վիլհէլմ Բ. դատապարտեց հանգուցեալին դէմ եղած յարձակումները, ըսելով որ ատոնք սպանութիւն մըն են գերման անունին անարժան Գերմանացիներու կողմէ գործուած։ Կայսրը յորդոր կարդաց գործաւորներուն պաշտպանել իրենց տիրոջ պատիւը, եւ ամէն յարաբերութիւն դադրեցնել՝ այդ պայմանեալի արարքներու հեղինակներուն հետ։

—Քրուբի այրին երեք միլիոն մարք տուաւ գործաւորական անուանկներուն՝ հանգուցեալին յիշատակին համար։

ԶԻՒՐԻԽ.—Տըլարեյ զօրավարը հոս ժամանեց եւ ժողովրդական կողմէ խանդաղատութեամբ ընդունուեցաւ։ Պոլիսական յանձնաժողովը անոր յանձնեց 131,000 ֆր.։ Տըլարեյ շաբաթ օրը Բարիզ պիտի ուղեւորի։

ՊԷՐԼԻՆ.— Գերմանիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ մեծամասնութեան խումբերը առաջարկութիւն մը ներկայացուցին՝ մաքսային սակացոյցի ծրագիրը ամբողջութեամբ ընդունելու եւ ճարտարագործական կարգ մը արտադրութեանց մաքսերը հարիւրին քսանչինգ զեղչելու համար։ Երկար եւ աղմկալից վիճաբանութենէ մը ետքը, այդ առաջարկութեան ընդունելի ըլլալուն վրայ վիճաբանութիւնները յետձգուեցան։

ՌԻԼ.— Գերմանիոյ ծովային նախարարութիւնը հրամայեց անմիջապէս երեք յածաւորաներ սպառազինել՝ վէնեցուէլլա զրկուելու համար։

ՄԱՐՍԻԼԻԱ.— Թղթատարական վարչութիւնը հոլանդական «Պոկոր» շոգենաւին յանձնեց Արեւելք զրկուելիք պայուսակները։

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ.— Սէն-Վէնսանէն կը հեռագրեն թէ հրաբուխի ահռելի բորբոքում մը պատահեր է։ Ճորճթաուն քաղաքը ու բոլոր շրջակաները պարպուած են։ Քիւնկթաունի բնակիչները փախած են։ Աղէտին ծանրութիւնը տակաւին յայտնի չէ։

ԲԱՐԻԶ.— Սակարանը փակուած ատեն, զօրաւոր միջամտութեանց վրայ, գիները շատ բարձրացան։ Լոնտոնի մէջ հանքային արժեթուղթերու գիներն ալ զգալապէս բարձրացան։

—Նախարարաց Խորհուրդին եւ Խորհրդարանին մէջ, բուռն միջադէպերու ծնունդ պիտի տայ Զին ընդունուած ֆրանսական արշաւախումբի պետ Վու

առն զօրավարին՝ մխիթարներու մասին գրած տեղեկագրին հրապարակուիլը։

ԼՈՆՏՈՆ.— Աստեղաբուն փոթորիկ մը ծագեցաւ Պիւքլեան ծովածոցին մէջ։ Մեծ երկիւղ կայ «Կուտ Հոբ» յածաւորակին համար, որով կը ճամբորդէ Մ. Զէմպրլէն։

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ.—Սանթա-Մարիայի հրաբուխի բորբոքումներուն հետեւանքով եօթը հազար հոգի մեռան, որոնց մեծ մասը տեղացի են։ Հրաբուխին չորս կողմը։ քսան մղոն տարածութեան վրայ, խառնուէի բոլոր ծառերը բնաջինջ կորսուած են, 3է 10 ոտք բարձրութեամբ տիղմի տակ մնալով։ Կազային արտադրութիւններ բազմաթիւ անասուններու կորստեանը պատճառ եղան։ Ժողովուրդը խելայեղ կը հեռանայ։ Ուրիշ հրաբուխներու բորբոքումէն կը վախցուի։

ՍԷԼԱՄԼԸԳ ՐԷՍՄԸ ԱԼԻՍԻ

Տիւնքի ճիւմա կիւնիւ Սէլամլըգ ըէսմը ալիսի Համիտխէ ճամիի չերիֆինէ իճրա պուրլուսուշ ապը։

ԹԷՊԼԻՂԱԹԸ ՐԷՍՄԻՅԵԷ

Տիւնքի ճիւմա կիւնիւ Սէլամլըգ ըէսմը ալիսի Համիտխէ ճամիի չերիֆինէ իճրա պուրլուսուշ ապը։

ՆԵՐՔԻՆ

ԿԱՅՍ. ՇՆՈՐՀ.—Վեհ. Սուլթանը հրամայեց իր Անձնական Գանձին ծախքով իւր, բրինձ չաքար և այլն տալ Թէքքէներուն՝ Բամազանի առթիւ։

ՊԱՀԱԿԱՆՈՑՆԵՐ.—Վեհ. Սուլթանին միակ բաղձանքը ըլլալով Իր Կայսերկիրներուն մէջ բնակող ամենազգի հպատակներուն անդորրութիւնը և ապահովութիւնը, այս անգամ ևս հրամայած է զինուորական պահականոցներ կառուցանել Ռումելիի նահանգներուն Օխրի, Բէրլէպէ, Ֆլորինա, Բըրչօվա և Քէսէնտէրէ ըսուած տեղերը, որպէս զի այդ կողմերը հանրային անդորրութիւնը աւելի ևս ապահովուի։

—Վեհ. Սուլթանը հրամայեց պէտք եղած դրամը յատկացնել Պարկասատանի սահմանապլուխին վրայ շինուելիք պահականոցներուն համար։

ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ.— Աթէնքէն եկած հեռագիրներ կ'ըսեն թէ հելլէն կառավարութիւնը ծանուցած է Թրալէն Աթէնք հասած ազգապատեան Եանքովի թէ Ցունասատան չկրնար քնակիլ, որով պէտք է չուռով մեկնի։

ՌՈՒՍ ղեսպանատան խորհրդական Մ. Զերպաչէվ, Աթէնքի ռուսական դեսպան ընտրուած է։

ՇԵՐԱՄԱԲՈՒՄՈՒԹԵԱՆ նոր կանոնագիր մը պատրաստուած է, կ'ըսէ «Մաքիւմաթ», որուն համար կը հաւատան թէ երբ գործադրութեան դրուի, Թուրքիա 3 տարուան մէջ չերամ արտադրող երկիրներուն առաջինը պիտի ըլլայ։

ՊՈՒՌՍԱՅԻ երկրագործական վարժարանը վճարուած աշակերտներ պիտի ընդունի։

ՈՍԿԻԻ հանք մը երեւան ելած է Թիրէի Զօպան Ջէյ գիւղին մօտ։ Ճարտարագէտներ զրկուեցան հոն։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ Նախագահ Բարձր Սահիտ փաշա, որ հիւանդ է, այցելութիւնը ընդունեց պարոյց դեսպանին։

ԱՐՏԱՔԻՆ գործոց նախարարը Թէվֆիք փաշա, նախընթաց օր այցելեց Ռուսիոյ դեսպանին։

ՊՈՂՍՈՅ Հելլէն նոր դեսպանի մը ընտրութեան մասին բանակցութիւն կը կատարուի երկու տէրութեանց միջեւ։ Ընտրելիներէն մէկն է Աթէնքի երեւելիներէն Մ. Մքուլիտի, որ քանի մը անգամ երեսփոխան եղած է և միջոց մըն ալ վարած է արտաքին գործոց նախարարութիւնը։

ԾԽԱԽՈՏԻ Բէյժին խորհրդական Հապիպ Մէլհամէ էֆ. հրաժարած է։

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ.— Էտիրնէի նահանգի Մալկարա գաւառակին Մանապար գիւղին մէջ գտնուած «Լիմեի-թի» հանքին չահագործման մենաշնորհ տրուեցաւ, կայս. անձնական զօրաբանակին հրամանատար Բէուֆ փաշայի։

ԲԱՐՍՏԱՂԻ կառավարութիւնը Տանիլ պատուանշանին Ա. աստիճանը տուաւ Սուլթանիէ վարժարանին Տնօրէն Ապտիւրահման պէյի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՆԱՆՂ հռչակուած խուրտավթիը Աբրահամեան Եղբայրներուն մասին խօսելով, գրած էինք թէ այս գործին մէջ խարդախութիւն չկայ։ Այս մասին հակասական լուրեր կուտան թերթերը։ «Մաքիւմաթ» կը պատմէ թէ առժամայնախիք կարգուած փաստաբան Բիւզանդ և Այճեան էֆ.ները հաստատած ըլլալով որ մանկութիւնը բնական ընթացքով մը կատարուած է, երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուած էին Աբրահամեան եղբայրները, սակայն պահանջատէրները պնդելով որ գործին մէջ խարդախութիւն կայ, նորէն ձերբակալուած են։ Խնդիրը քննութեան վրայ է հիմա։

—Իսկ Եօթան Անտավալըօղլուի անակնութեան համար ալ, իր խարդախութիւն, դատ պիտի բացուի եղեր պարտապահանջներուն կողմէ, քանի որ Անտավալըօղլու, թէ՛ հարուստ է և թէ գործին մէջ վերջերս ո և է վնաս չէ բրած։

ՄԱՏՆԻ ՄԸ.— ոսկերիչներու չուկային մէջ առջի օր երկու թրքուհիներ, ոսկերիչ Ալեքսանքի երթալով, զմրուխտ մատնի մը ծախել կ'ուզեն։ Ոսկերիչը առաջ 3 ոսկի կուտայ, բայց ետքը Գրիգոր աղա անուն ուրիշ ոսկերիչի մը հետ մրցման ելլելով, վերջապէս մատնին 8 ոսկի 5 մէճիտի կը մնայ Ալեքսանք էֆ.ի վրայ։ Կիները դրամը կ'առնեն ու կը մեկնին. բայց ուրիշ ոսկերիչ մը անոնց հետեւէն երթալով 2 ոսկի աւելի տալ կ'առաջարկէ. կիները կը համոզուին ու ետ կուգան մատնին Ալեքսանքէն։ Խանութին տէրը կ'ըդդիմանայ թէեւ, սակայն ոսկիկանութիւնը միջամտելով խնդիրն, մատնին կը վերադարձնէ կիներուն, որոնք զայն Պէյէպէյէն կը տանին և ամուրդի դնելով 45 ոսկիի կը ծախեն։

ՀՐԴԵՀ.—Երկկ առաջ հրդեհ ծագեցաւ օրթաքիւղի պահականոցին ետեւը ատաղձագործ Մաթոսի խանութին և մինակ այդ խանութը այրեցաւ։

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒՈՒԱԿԻ ԴՈՒՌԹԻՒՆ.— Զանկուլտաքէն կը գրեն չորեքշաբթի օրուան թուականով թէ «Մէքքէ» չոգենաւին մէջ թղթատարական 300 ոսկինոց դրամածրարները գողցող երկու Հելլենացիները ձերբակալուած են, երբ Զանկուլտաքէն չոգենաւ կը նաւէին։ Գողցուած դրամը ամբողջովին ատոնց վրայէն գտնուած է։

ԻԶՄԻՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ.— Իզմիրէն նոյ. 11 թիւով կը գրեն։ Այս Գիշեր երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեցան որոնք բաւական վնասներ հասցուցին։ Ա. ցնցումը որ ամենէն ուժգին էր, Քասապաէն մինչեւ Կաչէհիր, Այտընը և Պուճիալը զգացուած է։ Սագրզի, Զէյմէի և Միթիլլիի մէջ նուազ ուժով, իսկ Վուրլայի, Սիվրիհիսարի, Քարապուրունի, Սամոսի, Այվալըքի, Մէնէմէնի, Էշմէմիրի մէջ նոյնպէս զգացուր։

Իզմիրի քաղաքին մէջ վնասներ կան։ Քանի մը տուներ և հեռագրական կայանը վնասուած են։

Քանի մը պատեր, Թիւթիւն խանի տանիքը կքած են։ Քէլեթանի Բազարքի և Ալի Փաշա Մէյտանըի մէջ ներկարան մը, դարբնոց մը, օճառի գործարանի մը տանիքը փլած են։ Նոյնպէս կարգ մը տուներ և խանութներ։ Թիւթիւն խանի դիմացը փլած սափրիչի մը խանութին փլատակներուն տակ թէեւ սափրիչին տղան մնացած, բայց չուռով ազատուած է։

Մ. Հանիոթիի ոգելից ըմպելիներու գործարանին տանիքն ալ քովի փլած պատերուն ծանրութեան տակ փլած է։

Երկու հոգի, հայր ու տղայ մը, փլատակներու տակէն հազիւ դուրս հանուեցան։ 3 կիներ վիրաւորուած են։

Պուճալի մէջ ալ տուն մը փլած է։

Երկրաշարժը ծովուն վրայ ալ պատահած է. անգլիական «Այճէրիա» չոգենաւին խարիսիսը խզուած է։

ԴԻՍԿ.— Գոտրգիլդի ծովեզրին գտնուեցաւ Տիլսիզ Արշակ անուն նաւավարին դիակը, որուն նաւակը անցած օր շրջած էր Հայտար Փաշայի բացերը։

ՏԻՐԱՆ ՊԷՑ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ամէն գեղարուեստասէր, համոզուած կը խոստովանի թէ, մայրաքաղաքի մէջ տրուած բոլոր նուագահանդէսներուն մէջ, մասնաւոր տեղ մը ունին անդուգական թաւլութեամբ հար Ալեքսանեան պէյի տուած նուագահանդէսները, որոնց ունկնդրութիւնը գեղարուեստական վայելք մը առթելէ զատ, մարդուս, գաղափարը կաւ տան արուեստէ հաճկցող եւ զայն գնահատող անհատի մը, տաղանդի այն կարողութեան վրայ, որով ան արուեստը կը հասցնէ անմրմնելի կատարելութեան մը։

Արդէն, գեղարուեստական այն ամրցելի յաջողութիւնը, որուն տիրացած է Ալեքսանեան պէյ, նոյն իսկ եւրոպական ասանին մէջ, արժանանալով գնահատութեանը ամէնէն դժուարահաճ գեղարուեստասէրներուն, նոյնպէս մայրաքաղաքիս մէջ ուսած իր ամէն նուագահանդէսներուն տիպով տեղական մամուլին միահամուռ գնահատութիւնը, ապացոյց մըն է թէ, ինչ տեսակ արուեստագէտ մըն է Ալեքսանեան պէյ, հազիւ քսան տարեկան երիտասարդը՝ որ թաւլութիւնի մատներուն գերին դարձուցած, անոր լարերէն կ'արձագանգէ ձայնի ամէնէն նուրբ խաղերը, ձայնավ ցոյց տալով մարդկային ամէն յուզումները եւ հոգեկան բաբախումները։

Ո և է գեղարուեստասէրի համար, պարզապէս կորուստ մըն է փոխնիլ Տիրան պէյի տուած նուագահանդէսին ներկայ գտնուելու առիթը, քանի որ այդ նուագահանդէսը անցնիմէ է, որոնք չատ քիչ անգամ կը սարքուին, և որոնք նոյն իսկ եւրոպական ասանին մէջ անձկանօք փնտռուած են։

Արդէն Ալեքսանեան պէյի կազմակերպած այս նուագահանդէսին յայտագիրը, կանոնուն կերպով ցոյց կու տայ թէ, գեղարուեստական քնքշապիպ կոչելութիւն մը պիտի ըլլայ ան, եւ որուն ընթացքին երիտասարդ արուեստագէտը երեւան պիտի բերէ հակայ հանճարներու վայրի տաղանդը, իր թաւլութիւնին գոռ ու բամբ չեղտելով։

Ցայտագիրը կը կազմէ.

1. Մէթովէնէն «Սոնաթ» մը՝ Ֆորտեպիանի եւ Ալեքսանեան պէյի կողմէ։

2. Բոնսեթթ՝ Օպերէ։
3. Լօքթէլլի Բիթիի՝ «Ատա։ հիօն», եւ Պէլբէի «Մընիւէն»։
4. Ցուլանիի «Սէնսատ Էսթանեսլ»։
5. Սվենսենի «Ռոմանս»ը, Բոբբրի՝ «Բաթիյոն»ը, Ժէռաֆի՝ «Տանս Ցիկան»։

Նուագահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Թէօթօնեսի չքեղ սրահին մէջ, դեկտ. 1. (Ն. Տ.) երկուշաբթի գիշեր, ժամը եւրոպական 9ին։ Տոմսերուն գինն է կէս օսմ. ոսկի, եւ կը ծախուի Բէլլերի եւ Գոմանինկէրի վաճառուռները եւ Նուագահանդէսին գիշերը՝ Թէօթօնեսի մէջ։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

28 Նոյեմ. 1902

Ֆրանս.	3%	(3% Français)	99 30
Բէյժ		(Tab. Turcs)	353 —
Փոնսօլիա.		(R. Turque D.)	27 75
Երկթուղի		(Lots Turcs)	118 75
Պանգ. Օթթ.		(Banque Ott.)	583 —
Գրանվալ		(Transvaal)	132 50

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ
ՊՕՂՈՍ ԷՖ. ՊԱՌԱՍԵԱՆԻ ՓԵՍԻՆ
Գ. ՔՕՐՏՕՆՃԵԱՆ ԷՖ.Ի
ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄԸ

Քաջալերեցուցիչ թունաւորում մը տեղի ունեցաւ առջի գիշեր Սկիւտարի Խօսթա Եալի, հանգուցեալ Պառնասեան Պողոս էֆ.ի ընակարանին մէջ։ Ինչպէս ժամանակին գրեցինք Պառնասեան էֆ. իր հիանդութեան պահուն միակ աղջիկը նշանած էր Քորտօնճեան անուն երիտասարդ ոսկերիչի մի հետ և Պողոս էֆ.ի մահուընէն մէկ քանի օր վերջ տեղի ունեցած էր պսակը, որպէս զի Օր. Պառնասեան բոլորովին ընտանեզուրկ չմնայ իր միակ հօրը մահուամբ որմէ զատ ուրիշ մարդ չկար տան մէջ իրը ընտանիք։ Հարս ու փեսայ խաղաղ կենակցութիւն մը ունեցած էին. փեսան հմակրելի երիտասարդ մը ըլլալով, իր ազնիւ ու հեզահամբոյր բնաւորութեամբը ինքզինք սիրցուցած էր ամուսնոյն։ Առջի օր, չգիտցուիր ինչ պատճառով, Քորտօնճեան էֆ. տրուեր մեռամաղձոտութեան մը կ'ենթարկուի, և յանկարծակի վայրկեանի մը մէջ կը թունաւորէ ինքզինքը՝ անձնասպան ըլլալու համար։ Դժբախտ ամուսինը, քիչ ետքը հանդիսատեսը կ'ըլլայ երկանը տառապանքներուն ու ցաւալի խիթերուն, որ ու կոծով կը հասկնայ եղելութիւնը և անմիջապէս լուր կը տրուի բժիշկներու, որոնք փութկոտ ճիգերով կը յաջողին երիտասարդը մազապուր պատել մահուան ճիրաններէն։ Գալով թունաւորման չարժութիւնին, ոմանք դեղական խնդրի մը կը վերագրեն զայն, ոմանք ալ կ'ըսեն թէ Պառնասեան էֆ.ի ուրիշ ժառանգորդներուն յորացած նիւթական խնդիրներէն ազդուելով, Քորտօնճեան էֆ. դիմած է այս յուսահատ միջոցին։

* * *

Մինչեւ երէկ գիշեր, Գարեգին էֆ. Քորտօնճեանի անձնասպանութեան ցաւագին փորձին վրայ տարբեր լուրեր եկած ըլլալով խմբագրութեանս, ինչպէս նաեւ դժբաղդ յուսահատին ազգական կացութեան վրայ վերջնական տեղեկութիւն մը հասած չըլլալով, սարսափեցանք հեռագիրով մը տեղեկութիւն ուզել Սկիւտարի մեր թղթակցէն։

Այս մասին հեռագրական ասպատասխանը եկաւ գիշերը ուշ ատեն։

ՍԿԻՒՏԱՐ, գիշերուան ժամը 4.20

Մանզումէի խմբագրութիւն,

Գարեգին էֆ. Քորտօնճեան, երէկ գիշեր, ժամը 1ին մեռաւ։

Բժշկական ամէն դարման եւ օգնութիւն թէեւ գործադրուած էր, բայց անօգուտ։

Մեռելը իր տունն է. յուղարկաւորութեան կատարուելուն ատենը յայտնի չէ տակաւին։

ՏԻԳՐԱՆ ՔԵՇԻՇԵԱՆ

* * *

Այս դժբաղդ վախճանին և տխուր մահուան առթիւ մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք երիտասարդ անձնասպանին դեռատի կնոջ և Քորտօնճեան ընտանիքին։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

ՈՒՄՈՒՄՆԱԿԱՆ Խորհուրդը իր շաբաթական նիստը գումարեց երէկ և հետեւեալ տնօրինութիւններն ըրաւ։

1. Խորհուրդը շարունակելով իր խորհրդակցութիւնը վարժարանաց ոմանց մէջ՝ առանց օրինական վկայականի պաշտօնավարող ուսուցչաց մասին, վերջնապէս որոշեց որ այդ բացառիկ քննութիւնը կատարուին լոկ օգնական ուսուցչի և օգնական վարժուհւոյ դասակարգին համար և սահմանեց յարակից կարգադրութիւններն և յայտագրելով զանոնք Ս. Պատրիարք Հօր, ստանալ իր հաճութիւնը և հրամանը և գործադրութեան դնել զանոնք։

2. Ցարութիւն էֆ. Աթանասեան իր երկապիրած Տարրական երկրաչափութեան մասին՝ զոր ասկէ առաջ մատուցած էր Խորհրդոյ, հարկ եղած արձանագրութիւնը խնդրած ըլլալով, որոշուեցաւ փութացնել տալ նոյն գործին քննութիւնը և յետ այնորիկ տնօրինել պարտ ու պատշաճը։

Զբաղեցաւ նոյնպէս վարժարանաց ոմանց և մէկ քանի ուսուցչաց վերաբերեալ խնդիրներով։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Պատր. Փոխանորդ Տ. Դէորգ եպիսկ. Երէցեան երէկ այցելութիւն տուաւ Ասպետ Միքայէլ ֆոն Բրանքուլի։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ նորընծայ Կաթողիկոս Ամեն. Տ. Սահակ Սրբազան մինչեւ հիմա 108 շնորհաւորական հեռագիրներ ստացած է, ասոնց մէջ կը գտնուին գլխաւորաբար Ս. Պատրարքին, Վարչութեան և գաւառային առաջնորդներու շնորհաւորական հեռագիրները։ Ս. Հայրապետին շնորհաւորական հեռագիրը ցարդ չէ հասած Կիլիկիոյ նորընծայ Կաթողիկոսին։

ՄԱՑՐ-ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ նորոգութիւնը տեսակ մը վերաշինութիւն դարձաւ, ենթադրուած գումարէն ու գծուած ծրագրէն դուրս նորանոր շինութիւններու ձեռնարկուած է, առաջարկութեամբ բարեգործ սատար՝ Ազն. Մանուկ էֆ. Սմբատեանի, և որդւոյն՝ Ազն. Միհրան էֆ.ի։ Երբ գործի սկսուեցաւ, փոքրիկ նորոգութիւն մը պիտի ըլլար. հիմա գործը կարծուածէն աւելի ընդարձակուած է, մանակ որ Մայր-Եկեղեցւոյ յարակից տաճարներն ալ պիտի նորոգուին, կղմինտրներն պիտի փոխուին, եկեղեցւոյն արտաքին դուռը՝ պիտի մեծնայ, և եկեղեցին շրջափակող պատը պիտի նորոգուի, և տաճարին դռնէն մինչեւ բանկային առջեւ գտնուած տեղերուն վրայ՝ ապակեփեղկեր պ իտի շինուին, որպէս զի՝ բակին մէջ գտնուած պնակներուն ու գանձանակներուն հսկողները չի նեղուին ցրտան սառտիկ օդերուն,

Ասոնցմէ զատ պիտի շինուին՝ քահանայից յատկացեալ թաղը կամ խուցերը, ինչպէս նաեւ ժամկոչներուն յատկացուած տեղերը պիտի նորոգուին։

Սմբատեան էֆէնտին՝ Ղալաթիայէն գնած է Մայր-տաճարին կեդրոնի մեծ ջահը, բաւական պատկառելի գումար մը տալով, ինչպէս նաեւ 70 էն աւելի՝ պրիմսակաւոր ջահեր (տեսակ մը կանթեղ։)

Եկեղեցւոյ նստարանները՝ հայրի (տիշ-պուտաք) կարծր տախտակներէ շինուիլ սկսուած են հաստատուն կերպով, զորս մի'չեւ առաջիկայ Ս. Յակոբայ տօնին՝ ամբողջը հասցնել խոստացած է ատաղձագործ Հայ արուեստագէտը։

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ՝ երէկ իր ընակարանին մէջ զբաղեցաւ անձնական դրութիւններով։ Այսօր Պատրիարքարան պիտի երթայ, զբաղելու համար օրակարգի խնդիրներով։ Գիշերը Պատրիարքարան պիտի մնայ, և վաղ առաւօտ Մայր-եկեղեցի պիտի իջնէ, ու քարոզ խօսի։ Երեք չորս ամիսներէ ի վեր, կիրակի առաւօտները Մայր-եկեղեցի գալով՝ քարոզ խօսած չունէր նորին Ամենապատուութիւնը։

Փամբգութենէ եաք Թաղական Խորհրդարանը գալով՝ անդամց հետ պիտի խորհրդակցի, և արձանագրութիւնը պիտի կազմէ այն քարակոփ յիշատակարանին, որուն վրայ պիտի նշանակուին Ազն. Մանուկ էֆ. Սըմբատեանին նուիրատուութեան գումարը և ըրած ինչ ինչ եկեղեցական զարդեղէններուն ցուցակը։

ԳԱԱԹԵՄՈՒՆԻԷՆ դարձեալ խնդիր եղած է է Պատրիարքարան Տ. Շիղա քահանայի մասին և խնդրուեր է որ այդ քահանան հեռացուի ժողովրդին խաղաղութեան համար։

ԱՑՑՆԻ է թէ վանայ Լիմ և Կուց անապատներն Ադրիանուպոլսոյ և Ռոմանոսդոյի մէջ կալուածներ ունին, որոնց վարձքը մերթ ընդ մերթ կը ղրկուի Վան Պատրիարքարանի միջոցաւ։ Ժամանակ մը անապատներու կողմէ նուիրակ վարդապետներ կը ղրկուէին յիշեալ քաղաքները կալուածոց մասին ստոյգ տեղեկութիւններ ստանալու համար, իսկ այժմ այդ սովորութիւնը վերցած է։ Ուսահ, Լիմ և Կուց անապատներու Վանահայրերը խնդրեր են Պատրիարքարանէն որ յարմար եկեղեցական մը ղրկուի Ադր. Գոլիս եւ Թոմսոգо, կալուածոց իրական վիճակին վրայ հշգրիտ գաղափար մը կազմելու և տեղեկագրելու համար երկու Վանքերու Միաբանութեանց։

ԲԱՒԵՐԴԷՆ 30 հոկտ. թուով հետեւեալ կը գրեն մեզ։

«Առաջնորդական Տեղապահ՝ Տ. Աբրահամէս Ծ. Վ. Խաչատուրեանի վիճակին գիւղերը այցելած միջոցին, Առաջնորդարանէն վտնուած գրագիրը և Թաղ. Խորհրդոյ անդամներէն ոմանք, որոնք նախորդ Առաջ. Տեղապահ Տ. Յովհաննէս Վ.ի ջերմ կուսակից էին և անկէ թելադրուած, 20 որ առաջ՝ Տ. Արիստակէս վրդ.ի բացակայութենէն օգտուելով, ամենաոչինչ խնդիր մը յարուցած են, «Արեւելք»ի 5059 թիւ լրագրի մէջ հրատարակուած գաւառական գրութիւն մը պատճառաբանելով։

Եւ կարգ մը պարզամիտներ համոզելով՝ հանրագրութիւն մը խրկած են Պատրիարքարան։ Ցիշեալ խնդիրը՝ բնաւ տեղւոյն Առաջնորդարանին ոչ է ժողովոյ հետ կապ չունի. պարզ անհատ մը՝ ուրիշ անհատի մը մասին լրբագրի յօդուած է գրած։ Առաջնորդարանին հետ՝ ի'նչ վերաբերութիւն ունի այս։»

Սոյն տողերը՝ Պատրիարքարանի ուշադրութեանը կը յանձնուին։

ԽԱՍԳԻՒՂԻ Գալֆեան Որբանոցին խնամակալները երէկ այցելեցին Որբանոց և վերջնոս կատարուած մաուռի վերանորոգութիւնը աչքէ անցուցին։ Կ'իմանանք թէ մինչեւ գալ կիրակի ամբողջովին աւարտած կ'ըլլայ։ Ինչպէս յայտնի է, Ս. Պատրիարք Հայրը, Գալֆեան Որբանոցին տարեգարձին առթիւ Նոյեմբ. 24ին Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ նոյն թաղի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցին և հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարէ երջանկայիշատակ Սրբոյին մայրապետին գերեզմանին վրայ, նորոգուած մատուռին մէջ։

ՎԱՍԵՄ. Տօքթ. Խորասանճեան էֆ. իր աղջկան ամուսնութեան առթիւով 5 օսմ. ոսկի նուիրած է Գալֆեան Որբանոցին, իսկ սանուհիներն ալ իրենց տեղական Քրիսթինէ մայրապետին միջոցաւ գեղեցկահիւս սեղանի ծածկոց մը նուիրած են նորապսակ ամոլին։

Նշան Մոսոիչեան էֆ. երկու օսմ. ոսկի, Տօքթ. Տ. Ղազարոսեան մէկ օսմ. ոսկի նուիրած են Գալֆեան որբանոցին, և Սամաթիայէն Արմենակ էֆ. Անտոնեան 1 թէնէքէ 15 օխա ձիթապուղ։

ԱՄԵՆ. Ս. Պատրիարք Հայրը ծաղկեայ փիլոն կրելու արտօնութիւն տուած է Բերայի Տ. Դէորգ քհ. Անդրանիկեանի, Պէշիկթաշի Աւագերէց Տ. Յովհաննէս քհ. Արսէնեանի, Օրթագիւղի քահանաներէն Տ. Վրդանէս քհնյ.ի։

ՎԱՍԵՄ. Տօքթ. Միքայէլ էֆ. Խորասանճեանի երեք քոյրերը, Ազն. Տէր և Տիկին Եուսուֆ-Զէլէպի (Զմիւռնաբնակ), Ազն. Այրի Տիկին Սրանուշի Թագոր փաշա Յակոբեան և Այրի Տիկին Սիմոն պէյ Մագուսա, որք բացակայ կը գտնուին մայրաքաղաքէս, հեռագրաւ իրենց խնդակցութիւններն ու շնորհաւորութիւնները յայտնած են Նորապսակ Տէր և Տիկին Ասպետ Աստուածատուր Պողոսեան ֆոն Բրանքուլի։

Այս առթիւ կ'ուզենք երկտող ծանօթութիւն մը կցել։

Նորապսակ Ասպետ Աստուածատուր՝ մեծ-հայրը, Ասպետ Աստուածատուր Պողոսեան ֆոն Բրանքուլ, 'անցեալ դարուն մէջ ի Սուչովա՝ իբրեւ կալուածատէր մեծ դիրք մը գրաւած էր, եւ տեղւոյն մեծահարուստ պարոն Տիտիսի (Աւետիս) հետ վայելած են միշտ՝ Ա. Լուսաւորիչ կառավարութեանց բարձրաստիճան անձանց չատերուն ներկայութիւնը, և ապաշնականած են նորին Վեհափառութիւնն ու արքունիքի անդամները իրենց ընակարանին մէջ։

Բարեյիշատակ Ասպետ Աստուածատուրի համար լսած ենք որ՝ այնպիսի ընդարձակ հողեր և ագարակներ ունի Թրանսիլվանիական հողերուն վրայ, որ մինչեւ տասն և վեց ժամ քառակուսի տեղեր կրնան տարածուիլ։

Նորապսակ Ասպետ Աստուածատուր Պողոսեան ֆոն Բրանքուլ, որ իր մեծանուն պապուն անունը կը կրէ, որդեգրած է տներ բարեմոյն ձիրքերը։ Կը լսենք թէ նորապսակները մտադիր են քանի մը չաբաթ եւս մնալ Պոլիս։

ՄԱՑՐ-եկեղեցւոյ հազար լիրայի տուկոսաւ պարտքերէն, այժմ չատ քիչ գումար մը պարտք մնացած է։ մնացեալ պարտքերը՝ անտոկոս պարտքեր են։

Այս օրերս Ալի-Պէյ-եօգուլի մօտ՝ Ֆուռուն փողոց ըսուած տեղը՝ գեղեցիկ տուն մը, Մայրեկեղեցւոյն «մահլիւլ» մնացած է։

Կը լսենք թէ՝ հանգուցեալ Կիւմիշեան Յովհաննէս էֆ.ի Պէշիկթաշի գեղեցիկ ընակարանն ալ՝ քսան և հինգ տարիներէ ի վեր Մայրեկեղեցւոյն վրայ փոխանցուած է եղեր։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Հայոց առաջնորդական ընարութեան համար՝ իբրեւ գործադիր պաշտօնեայ, Պուլկարիոյ զանազան կողմերէ փափաք յայտնուած է խնդրել Պատրիարքարանէն, Երուսաղէմայ միաբան Տ. Կարապետ Ծ. Վ. Տէրոնեան։

Ենթակայ մարդո'ւ մը՝ որուն խօսքը տակաւ ըլլալէ զատ ուժն ալ ոչինչ է. երկրաւոր գեղեցիկներու իշխանութիւնն (աղաչեմ հոգւոյս փրկութեանը համար) որոնց բարիքն ալ անցաւոր է իրենց հետ (իբրեւ մարդ մահկանացու). հարազատ եղբօրս (աղաչեմ) որ իր անձին անդորրութեանը համար (ուրիշի բարեհաճ) կամքին կարօտ է. երկրաւոր հօրս, որուն իշխանքներն ալ պակասած են, կեանքի արերուն կարճնալուն հետ. զիս ցաւով ծնող մօրս, որուն գթութիւնները կասեցան իր կեանքին պակսելուն հետ. աշխարհի իշխանութիւններո'ւն (աղաչեմ արդեօք հոգւոյս փրկութեանը համար) որոնք (մահապարտները) ապրեցնելէ աւելի մեռցնելը կը նախընտրեն. բայց մինակ Քեզ կը պաղատիմ ո'վ բարերար Աստուած որ բարձրերէն օրհնուած ես կենդանի կս ու կենդանութիւն կուտաս ամէնուն ու մեռնելէս եաքն ալ կրնաս անեղծ կերպով նորոգել։

Եթէ Քեզմէ փախչինք, Դուն մեր պետեանը որ ինչպէս յայտնի է, լեզուագէտ ու բարեկիրթ եկեղեցական մըն է։

Երէկ արձանագրեցինք թէ Բերայի փոխ-աւագերէց Տ. Թադէոս քահանայ Թաթարեանին քառասուն եւ վեցամեայ քահանայագործութիւնը գնահատուելով, Ս. Պատրիարքը արտօնած է զինքը ծաղկեայ փիլոն կրելու։

ԲԵՐԱՑԻ Տ. Թադէոս քահանան՝ իր ընակած թաղին գրեթէ ամէն ազգայնոց համակրութիւնը վայելած բարի եկեղեցական մ'է։ Երբեմն Տօքթ. Ռուսինեանի քով պաշտօնավարած է, երբ տակաւին ուսանող էր Անատոլիս անուանով, ու կարգ մը աշուղական պոռոմներ կը շիներ, ու կը զուարճացնէր քանաքեր Հայ բժիշկը, ոչ դրամական պարգեւներ կը կորզէր, մանաւանդ Տօքթ. Ռուսինեանի Պոլիսէն դուրս պաշտօն վարած տանն, անբաժանելի ընկերը, ու մեռմաղձոտ ժամերուն մէջ, համակրելի Տօքթորին մխիթարութեան սպեղանին եղած էր, իր յօրինած տաղաչափական գեղգեղներովը։ Յետոյ, Տօքթ. Նահապետ Ռուսինեան՝ Թաթարեանը՝ քահանայ ձեռնադրել տալով, իրեն տաներէց ընարած էր մինչեւ իր մահուան օրը։ Տօքթորը՝ Ս. Կենաց Փայտի կտոր մը ունէր, որուն վրայ կը գուրգուրար, եւ կասկած էր յիշեալ Տէր Թադէոս քահանային։ Ողբացեալ Տօքթորին մեռնելէն եաք, Տ. Ներսէս վարժապետեան ժառանգեց՝ այս կենաց Փայտը՝ իբրեւ օրհնուն Պատրիարք։

Տ. Թադէոս քահանայ՝ իր Թաթավլտի գեղեցիկ տունին մէջ, սիրուն պարտէզ մը ունի, նարինջներով ու զանազան պտղոյց ծառերով, որոնց վրայ յատուկ խնամքներ կը տանի, եւ անոնց պտուղները Թաղեցի աղքատներուն կը բաժնէ չատանգամ, անխտիր։

Տ. Թադէոս՝ ունի նաեւ ճոխ թանգարան մը, որ տրամադրուած է որ եւ իցէ բարեգործական հաստատութեան մը կտակել մտերիս։

Ուստի, այսպիսի արժանաւոր ու վաստակաւոր քահանայ մը՝ ոչ միայն ծաղկեայ փիլոնի արժանի է, այլ եւ լանջախաչով քաջալերուելու։

ԳԻՒՄԳԱԲՈՒԻ ԱՂԲԱՏԱՒՈՆԱՄԸ

Տնօրէն Խորհուրդս կուգայ հրապարակաւ իր խորին շնորհակալիքը յայտնել, ինչպէս Բերայի ազնուաւոր Հայ բժիշկաց, նոյնպէս և Գում-Գարուի չորս թաղերու բժիշկաց ազնիւ խումբին և մանաւորապէս Տօքթ. Ազնաւուրեան, Տօքթ. Ալլահվէրտեան, Տօքթ. Ատիլեան, Տօքթ. Ինճէեան, Տօքթ. Ճէվահիրճեան, Տօքթ. Մուրճիեան, Տօքթ. Շերինեան էֆէնտիներու, որոնք բոլորովին անձնուիրութեամբ սիրայօժար ստանձնեցին իրենց ճարտար խնամոց յանձնուած հարիւրաւոր հիւանդներու դարմանումը։

Խորհուրդս հպարտ է այս առթիւ յայտնելու թէ ձրի դրութիւնը յաջողած է և բազմադիմի օգուտներ ընծայած։ Այս գրութեամբ ոչ միայն նիւթական կարեւոր չահ մը ունի Աղքատախնամս, այլ նաև հիւանդներն ալ բազմաթիւ բժիշկներու հոգածութիւնը վայելելու առաւելութիւնը ունին, և այս՝ արդիւնք է բժշկաց բարեյօժարութեան, և յայտարար նշան մը՝ անոնց ազնիւ զգացմանց։

Մնամք յարգանօք
Ի դիմաց Տնօրէն Խորհրդոյ
Ատենադպիր Ատենապետ
Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Մ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Կիրակնօրեայ Վարժարանի Գ. դասը տեղի կ'ունենայ վաղը, կիրակի, ժամ 7ին, Առաւօտեան Վարժարանին մէջ, Թանկալիր, Թուռնա փողոց թիւ 39։

Յակոբ էֆ. Բագրատունի, բացի սովորական դասէն, պիտի կատարէ հետաքրքիր փորձերը գործնականապէս։ Ունկնդիրներ կ'ընդունուին ձրի։

Ապրանաց — բուրդ, բամպակ, մետաքս և այլն — իսկութիւնը որոշել, գոյներու կեղծ թէ անեղծ յատկութիւնը երեւան ելնել, թանկագին մետաղներու ատիճանը որոշել և գնահատել. հեղուկներու խարդախ թէ հարազատ վիճակն ստուգել, իւղերէ և ընդեղէններէ պահանջուած յատկութիւններ և այլն։

Այդ դասէն յետոյ այլ եւս նոր դիմողներ չեն ընդունուիր։

ԼՈՒՍ չաբաթաթերթի այսօրուան թիւը հրապարակ ելաւ հետաքրքիր ճոխ բովանդակութիւնով.

Աբրահամ փաշա Բարթող.— ԽՄԲ. Գրական կռուկ.— Նահապետ։ Գամէլեանները.— Ս. Երկանեան։ Ինչ'ը կ'ընէ ձմեռը. — Գ. Թորոսեան։ Նշանաւոր Զրուցուածներ. — Զաւան Մոյրեան։ Ինչպէս կ'զբօսնուն.— Ե. Թ.։ Կէս գիշերուան միսագիրը. — Լիլա։ Անկապ հարցումներ.— ԷՍ-ՍԷ։ Քօտակ.— Թաքերիսէ։ Ակնցի թիփեր։ Դէս-դէն։

ԻԼԱՆ

Կ. Կ. Փափազեան վէ Մելքոն Գալբզճեան իւնիվանը իլէ մուռնվէն չիրաքէթիմիզին զաթէն միւտտէթը տէվամմանգաղիյէ օլմաղլա միւնգիէսիս պուլունմուշ օլաղը կիպի, մէնգիւր Կ. Կ. Փափազեան Թիճարէթ էվի իլէ Մելքոն Գալբզճեան էֆէնտի մէյանէլէրինա տէ պիր վէճհ իլէ թէճարի ազա իսարիմէմիշ օլաղը իլան իլէ պէրապէր իհթիրամաթը խալիսի ամիդանէմիզին թագտիմնէ իսթիտար իտէրիզ։

ԿԸՐՕՆԻԿ Վէ ԿԱՐԱԳՈՏ
3 ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԱՑՆԷՆ

Հայվան թէլէֆաթընա գալը «Օրտա» նամ սիկուրթա գումանիասընդն Մէմէլիքը Մահրուսէի Շահանէ վէքիլլերի Գալաթաթօ վէ Բօրսէլլօ էֆէնտիլէրէ

Էֆէնտիմ,

Գումանիանդզա սիկուրթա իհթիրամիկիմ հայվանաթանան պիր գալ կիւն մուգատաէմ թէլէֆ օլան պիր բէսինին պէտէլը նագախսինի թէէկէտ խուսուսընտա կէսօթէրմիշ օլաղընդզ միւսարաթտան տօլայը թէլէֆգիւրթը մախսուսէմին գապուլընը ռիճա իսթէրիմ. չու հարէքէթ գումանիանդզն հալզ օլտուղը էմնիյէթի՝ պէնտէնիզ կիպի ճիւմլէյէ թէլիմ իհթիրիէքլէ պէրապէր, չէրհիթը մուգարրէրէնիզի տախի քէմալը իհթիմնա իլէ իյիգա էյլէսիկինիզի կէօսթէրմիշ վէ պու իսէ գումանիանդզն սթիյէն քէպ էյլէյէնէյի թէրգգիյա պիր նըշանէի ալէնի թէշքիլ էյլէմիշ օլտուղընդն պէյանընա միւսարաթթա իհթիրամաթը ֆագամը գապուլինի իսթիրհամ էյլէրիմ էֆէնտիմ։

ԳՕՆՍԹԱՆԹԷՆ ՎԷԼԱՍԹԱՐԻ

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ՏՊԱՐԱՆԷՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱԻ
ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ
ՎԵՐՋԻՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ
Հայերէն թարգմանութեամբ

Կը ծախուի Պապը Ալի Ճատէօի «Իդտամ» և «Մանզումէ» տպարաններուն կից (Վաթան) գրատան մէջ թիւ 38։

Գին 40 փարայ
Գաւառներու համար 60 փարայ.
ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ԱՆՀԱՏԻ

)(56)(

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ՆԱՐԵԿ

ԳՐԱԲԱՐ ԲՆԱԳԻՐԷՆ ՔԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՔԱՍԻՄ

ՍՐՏԻ ԽՈՐԵՐԻՆ ԽՕՍՔ
ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

Դ. Արժանի չեմ Քու օրհնուած անունդ յիշելու, որովհետեւ մահուան կարուածներու արժանի մեղապարտ եմ, հանդէպ Քեզ՝ բարեգործիդ, նաեւ հանդէպ կնիքին, շնորհին, փչումին պարգեւին, աւանդին, ընծային, անուանը, որդեգրութեանը, արքայական պատուին, պատկերին, դրօշմին, օծումին, ճոխութեանը, համաձակութեանը, ընտանութեանը, կեանքին, լոյսին, երանութեանը, յոյսին, փառքին, անխոնարհելի բարձրութեանը, անկողոպտելի պակին, և հանդէպ ծածկուածներու խոստմունքին, որ ո'վ Տէր Թիսուս Քրիստոս, Քեզմով լիուլի ուտեստաստուեցաւ ինձ՝ որ յամառ իժ մը ու քարբ մ'եմ, ականջները խցած ու լսելու գործարանները փակած. որ միշտ բարիքներուդ առաւելութենէն (խրախուսուելով) չարիքներս անոնցմէ խիստ չատ անգամ ամեցան ու իսպառ կործանեցին զիս. կեանքէ հեռացնելով մահուան հետ կապեցին ու ապականութեան ծառայ կարգեցին զիս։ Եւ արդ Դուն միայն իրաւունքով կշռող, ճշմարտութեամբ դատող և գթութեամբդ օրհնուած բարերար ես. մեղանչեցի՛ քեզի դէմ, անօրէնութիւն ըրի, անիրաւեցա՛յ, անոր համար աւրուեցայ, զեղծում ըրի, սխալեցայ, ամբարշտութիւն գործեցի. ու Քու խոստմանուած և երկրպագուած խօսքդ մարկ չըրի. որ Դուն իսկ երեւցար Քու խելքէ վեր սիրովդ զոր գրելն իսկ մեծ է ու նշանակելը սարսափելի։ Քեզ արդարութիւն, փառք ու մշանկնաւոր գովութիւն կը վայելէ, և ինձ — որ Քեզմէ պատկառած եմ, ո'վ Խնամակալ — քաւութի'ւն, ողորմութի'ւն, բժշկութի'ւն, օգնութիւն ու տարի և հոգւոյ պահպանութիւն շնորհէ', ո'վ ամէն առթիւ յաւէտ օրհնուած. ամէն։

Նոյն այն Հոգւոյն ալէրսալից մաղնանիներան ու ողբախառն հեղեղանիկներան
Ողբ յաւելուածք։
Սրտի խորերէն խօսք առ Աստուած։

ԴԱՒ. ԽՕՍՔ

Աղբդ երբէք ծնած մէկո'ւ մը, խաբեբայ ու մահացու մարդո'ց պաղատիմ, որոնց աղաչելը պարապ բան է. բանական մահկանացուի՛ մը՝ օրէն (հոգիս) փրկելու համար տուած յոյսն ու վստահութիւնը սուտ է. եղծուելու ենթակայ մարդո'ւ մը՝ որուն խօսքը տակաւ ըլլալէ զատ ուժն ալ ոչինչ է. երկրաւոր գեղեցիկներո'ւն (աղաչեմ հոգւոյս փրկութեանը համար) որոնց բարիքն ալ անցաւոր է իրենց հետ (իբրեւ մարդ մահկանացու). հարազատ եղբօրս (աղաչեմ) որ իր անձին անդորրութեանը համար (ուրիշի բարեհաճ) կամքին կարօտ է. երկրաւոր հօրս, որուն իշխանքներն ալ պակսած են, կեանքի արերուն կարճնալուն հետ. զիս ցաւով ծնող մօրս, որուն գթութիւնները կասեցան իր կեանքին պակսելուն հետ. աշխարհի իշխանութիւններո'ւն (աղաչեմ արդեօք հոգւոյս փրկութեանը համար) որոնք (մահապարտները) ապրեցնելէ աւելի մեռցնելը կը նախընտրեն. բայց մինակ Քեզ կը պաղատիմ ո'վ բարերար Աստուած որ բարձրերէն օրհնուած ես կենդանի կս ու կենդանութիւն կուտաս ամէնուն ու մեռնելէս եաքն ալ կրնաս անեղծ կերպով նորոգել։

Եթէ Քեզմէ փախչինք, Դուն մեր եաեւէն կը վազես, եթէ ակարանք կը զրաշնես, եթէ ոխալինք չիտակ ճամբան կ'առաջնորդես, եթէ ամօթահարելինք կը քաջալերես, եթէ հոգւով ու մարմնով ախատուրուինք կը բժշկես, եթէ մեղքով աղտոտինք կը մաքրես, եթէ սուտ ըսենք Քու ճշմարտութիւնովդ կ'արդարացնես, եթէ ներքին անդունդները խորասուզուելով գլտորինք երկինքը կը ցուցնես, եթէ մեր (չար) կամքէն չդառնանք Դուն կը դարձնես, եթէ մեղանչենք կ'ողբաս, եթէ արդարանք կը ժպտաս, եթէ (Քեզմէ) օտարանանք սուքի կ'ենթարկուիս, եթէ մտենանք ասն կը կատարես, եթէ տանք կ'ընդունիս, եթէ (ապաշխարելու համար) ծանր չարժինք կը համբերաս, եթէ մենք ուրանանք (մեր հոգեւոր պարքերը) Դուն առատապէս շնորհելով կ'օգնես մեզ, եթէ լքունք կը արամիս, եթէ (հոգւով) զրանանք կ'ուրախանաս։

Գ. Ինչպէս օրհնաբանութեան հարիւր երկուերորդ հրաշալի Սաղմոսը որ ինձ նման վհատած մէկու մը սիրտը կ'սփոփէ և կեանքի մեծ յոյսը սովորական դասէն, պիտի կատարէ հետեւեալ փորձերը գործնականապէս։ Ունկնդիրներ կ'ընդունուին ձրի։

Ապրանաց — բուրդ, բամպակ, մետաքս և այլն — իսկութիւնը որոշել, գոյներու կեղծ թէ անեղծ յատկութիւնը երեւան ելնել, թանկագին մետաղներու ատիճանը որոշել և գնահատել. հեղուկներու խարդախ թէ հարազատ վիճակն ստուգել, իւղերէ և ընդեղէններէ պահանջուած յատկութիւններ և այլն։

Այդ դասէն յետոյ այլ եւս նոր դիմողներ չեն ընդունուիր։

ԼՈՒՍ չաբաթաթերթի այսօրուան թիւը հրապարակ ելաւ հետաքրքիր ճոխ բովանդակութիւնով.

Աբրահամ փաշա Բարթող.— ԽՄԲ. Գրական կռուկ.— Նահապետ։ Գամէլեանները.— Ս. Երկանեան։ Ինչ'ը կ'ընէ ձմեռը. — Գ. Թորոսեան։ Նշանաւոր Զրուցուածներ. — Զաւան Մոյրեան։ Ինչպէս կ'զբօսնուն.— Ե. Թ.։ Կէս գիշերուան միսագիրը. — Լիլա։ Անկապ հարցումներ.— ԷՍ-ՍԷ։ Քօտակ.— Թաքերիսէ։ Ակնցի թիփեր։ Դէս-դէն։

ԻԼԱՆ

Կ. Կ. Փափազեան վէ Մելքոն Գալբզճեան իւնիվանը իլէ մուռնվէն չիրաքէթիմիզին զաթէն միւտտէթը տէվամմանգաղիյէ օլմաղլա միւնգիէսիս պուլունմուշ օլաղը կիպի, մէնգիւր Կ. Կ. Փափազեան Թիճարէթ էվի իլէ Մելքոն Գալբզճեան էֆէնտի մէյանէլէրինա տէ պիր վէճհ իլէ թէճարի ազա իսարիմէմիշ օլաղը իլան իլէ պէրապէր իհթիրամաթը խալիսի ամիդանէմիզին թագտիմնէ իսթիտար իտէրիզ։

ԿԸՐՕՆԻԿ Վէ ԿԱՐԱԳՈՏ
3 ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԱՑՆԷՆ

Հայվան թէլէֆաթընա գալը «Օրտա» նամ սիկուրթա գումանիասընդն Մէմէլիքը Մահրուսէի Շահանէ վէքիլլերի Գալաթաթօ վէ Բօրսէլլօ էֆէնտիլէրէ

Էֆէնտիմ,

Գումանիանդզա սիկուրթա իհթիրամիկիմ հայվանաթանան պիր գալ կիւն մուգատաէմ թէլէֆ օլան պիր բէսինին պէտէլը նագախսինի թէէկէտ խուսուսընտա կէսօթէրմիշ օլաղընդզ միւսարաթտան տօլայը թէլէֆգիւրթը մախսուսէմին գապուլընը ռիճա իսթէրիմ. չու հարէքէթ գումանի

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՑՈԼՔԵՐ

(ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ Հ. ԱՍԱՏՈՒՐ)

Պէտք է կրկնել, կ՚ըսէ՝ կրկնել նոյն յանկերգը։

Թէ՛... Պարբերականի մէջ նեռուած քերթուածները իրենց բաժին ունին միշտ մոռցուիլ մը, կորսուիլ մը ցաւագին։ Մէկ շունչով կը կարդանք զանոնք, գուցէ մը ջուր խմելու պէս մեքենաբար, տակէն, վրայէն՝ արձակ գրութիւնները կու գան գողնալ վրայինին հմայքը, ու միտքերիս ստէպ ապերախտ կը գտնուի՝ երբ հարցունենք իրեն թէ պահ մը առաջ ի՞նչ լեզուներ թափեր էր հէք քերթողը իր յոյզերուն անդունդէն, չափուած ձեւուած ցունց տողերով։

Նմանցուցեմ այս երեւոյթը մեր երբեմնի թաղային դպրոցներու հանդէսներուն. տեսէք, տարբերութիւն ունի՞։ —Տեղեկագիրը կը կարդացուի են առաջ, (առաջնորդող յօդուածն է «Հանդէս»ին, անխուսափելի՛ն)։ Յետոյ, ճընկը՛լ ճընկը՛լ... դանգակը կը թօթափուի, (տակի զարդերը, կամ, «Յաջորդ չաթթաս պիտի հրատարակենք» ծանուցումի պէս խոստումներ)։ Յաջորդն է ճառ մը, «Յարգ՚ս հանդիսականք», որմէ յետոյ պատուելիութիւններ պիտի լենան ականջնիս, («սիրելի ընթերցող»ով սկսուող եւ բանո՛վ սըն ալ չի վերջացող յօդուածներ՝ ամէն նիւթէ մկրատուած, տեսակուած)։ Նորէ՛ն զանգակը. ա՛ս հեղու երգ մըն է, («ատանաւոր»ի բաժինը՝ պարբերականին)։ Երբ ճառերը եւ «մրցանակներու բաշխում»ը (աշխատակիցներու շոայլուած համակրելի ձիր գովեսը,) աւարտին, կանչուած երգերէն ո՞րը միտուընդ է, ո՛չ մէկը։ Շատ չատ, ոգումի շերտ մը, ձայնի ծուէն մը պիտի յիշենք ամբողջէն՝ որ գացած էր հոնաալ ճառերուն համարտակ ճըլրտուքին խորը։

Ճիշդ չէ։ Մինչդեռ հատորի մը մէջ պարփակուած բանաստեղծութիւնները այս անտեղութիւններէն արկածուելէ ապահովուած կը նկատուին, վասն զի իրենց օթեւանը վարձկաններու պանդոկը չէ, այլ տո՛ւնը՝ մէ՛կ—սիրտ, մէ՛կ—հոգի բնակչութեան մը։ Ահա թէ ինչո՞ւ ուրախ եմ գովելու ձայնակին,—Տիկին Զապէլինը եւ Պարոն Արտաշէսինը,—որ՝ մէկ տարուան մէջ, մէկզմէկու ետեւէ, գեղցան իրենց սիրտի հծծիւնները թուղթին փըրտալ, վերջէն ամփոփելու համար զանոնք անջնջելի հատորներու մէջ, զերծ ամէն մոռացումէ եւ մահացումէ։

* * *

Խաբուղներ եղան վերնագիրէս, Գրախօսականի տեղ Տեսութիւն ընելու եկայ։ Տեսութի՛ւնն ալ մէկ կողմ, հիմայ պզտիկ յիշատակ մը պիտի քրքրեմ։

Ամառն էր։ Շաբթու մէջ օր մը գրասենեակս ծրարիկ մը կը ձգուէր։ Հեղինակուհին հաճած էր «Ցոլքեր» մը խաբրել հացէիս։ Նայեցայ կողքին, նայեցայ հնդիկ-ղրկուհեմի մարած բաժակներուն եւ անոնց վար կախուած կանանչ սրուանքներուն։ Յետոյ, ֆը՛ռռ՚... հատորը մէջքէն բեկ՝ արագ թղթաւում մը կ՚սկսէր մատներուս մէջ։ ու գիրքը գրպանս էր։ Թիւի եւ հաշիւի սրտէը մանող բանաստեղծութեան փունջի մը տեսանելիք յարգանքը՝ ա՛տ կերպ կրնար ըլլալ։

Եւ ան կիրակին, ցորեկին, զբօսաշրջանի մը պարտէզը մեկուսացած, կնձնիի մը հոծ շուքին տակ, ձեռք առի նորէն նոյն փունջը, դատողութեանս յանձնելու համար իր բոլոր եւ երանգի պէսպիսութիւնը։

Առջիս, մարմար սեղանին վրայ) գարնջուրի չիշը կ՚սպասէր, անձնիքը պաղէն քրտինքոտ ու կոկորդին կապը փրփրուտ։ Գիրքը լմնցնելուս չիշը՝ իր սպասումին մէջ յանա՛ կը թուէր քա՛ն բրած ըլլալ ինծի, եղկանալով, պղպջակները մարելով։ Բայց արբշռումը որ գիրքէն կու գար ինծի՛կարծես հեգնանք մըն էր այդ սրդողող սեւ չիշին դէմ։ Երբ ընթերցումէ մը կը տաքնանք, կ՚ոգեւորինք, գինովութիւններու ամէնէն եզականը, սուրբը չէ՞ որ ունեցած կ՚ըլլայ ուղեղնիս։— Պարտէզը աչքիս ուրիշ մը կ՚երեւար ալ. եւ մտածումս թէ հոս, սա նստած տեղս, իրիկուան դէմ աշխարհիկ բաղմութիւն մը պիտի գար խոտանալ իր զբօսանքին ու պօպսանքին հետ՝ կը ցաւցունէր զիս։

Անկէ ի վեր երեք ամիս մը կայ, հատորը լքած եմ գրադարանիս անկիւնը, և յիշատակի պէս բան մը կ՚արթննայ ներսս՝ զայն թուղթերու դէզի մը տակէն հանած միջոցիս, յիշատակի պէս և յիշատակէ վե՛ր բան մը, վասն զի արեւուտ աղօր ցորեկ մը, տերեւներու տակ անոր հետ ապրած էի, այդ նիհար ու նուրբ գիրքին հետ։ Աչքս՝ անոր ցոլքերէն խրած, միտքս կոծկոծած՝ անոր ցնորքներէն և անանուն բան մը անցած էր ինծի՝ անոր խօսքի փակիւռիւններէն։

Հիմայ, երբ ո՛չ ճաճանչ կայ երկինքը, ո՛չ ալ ճճուանք՝ «Թաւ թուփերու շուքին տակ» երբ սահպուածենք առաջինը կազի կտուցներէն՝ սպասել, իսկ երկրորդը փնտռել երգիծակի մը թզկաներուն մէջ զոր անունի գիշերները սկսան. ա՛ս եղանակին, չիտակ չէ՞ ձեռքառնել դարձեալ ցոփերը և նայիլ անոր երգերուն և հուրքերուն։ Գիրքի հետ տեսակցիլը տեսակցութիւններու ամէնէն խելօքը, ամէնէն անաղմուկն է։ Ըսածը կը լսես, տեղ մը հիացիկ կը մնաս, այլուր՝ հիասթափ, կը հաւնիս, կը հաւանիս. բան մը կը վճռես, մէջէն բան մը կը պճռթկես. ասանկով օրդ անցած կ՚ըլլայ, ու կիրակին՝ որուն մահուան համար հաւկիթ կ՚ածէրը, ապրա՛ծ կ՚ըլլայ ինքնին, քամյական կամ արդիւնաւէտ։

...կը բանամ գիրքը։

Ա՜ ո՞րչափ գծգծանք լուսանցքներուն մէջ. մոռցե՛ր եմ նոյն իսկ։ Երբեմն ալ, բառերուստակէ եղունգի նիշեր՝ աւերակի տեսք մը տուած ճերմակ մաքուր էջերուն։ Աշխարհք առանկ է ահա, մեղրը կը կթենք. բիշները եղծուեր են, հոգերնիս է։ Եւ կարդալ սկսելէ առաջ՝ նայուածքս ատանց կ՚երկննայ, մատիսի և եղունգի այդ նիշերուն։

Զարդարեանէն եւ Արտաշէսէն յետոյ՝ որոնք Արեւ. Մամուլի մէջ այս հատորին վրայ խօսեցան, Գր. Մալխասէն յետոյ՝ որ Հանդէս Ամսօրեայի տուաւ իր քննադատականը և Վարդէն ալ յետոյ՝ որ «Մանկումէ»ի մէջ ըսաւ ըսուելիքներուն տեղ չըսուելիքնե՛րը մանաւանդ, դեռ ի՞նչ գրել որ անոնցիններէն տարբեր ըլլար։ 27 քերթուածներու հացէին թափած հիացումի, կամիթի և ճանկաւթներու այդ տարափէն վերջ խօսք կը մնա՞ր ընելիք։ Այնուհետեւ ուշը մնացի, բայց ուշէն ա՛նուշ բան չիկայ։ Հին առած մըն է ասիկա՝ որ ամէն օր նորին հրապոյրը ունի։

Օրը օրին։ Հարցուցէք այս խօսքը միտրեաներուն, —ճանճերու հէ՛ք երամակին,— որոնց կեանքը արշալոյսէն քաշելիքը սըտեղ մէկ քանի տարի է, շատը գնաց քիչը մնաց, վաղը արդաքը կը մեծնա՝ տե՛ս ինչ օրեր պիտի տեսնանք։

—Աստուած բերէդ լսէ։ Ախ պիտի տեսնե՞մ արդեօք օրերին... սա անգամ շատ կը վախնամ կոր, չեմ գիտեր, ներսիդիս վախ մը կայ որ չպիտի կրնամ ազատիլ։

—Տէ՛ր ողորմեա, խենթեցա՞ր Փառանձ. ինչո՞ւ ատանկ բաներ կ՚անցընես մտքէդ. վաղը կը տեսնես որ առջինները թեթեւ կ՚ըլլայ։

—Ես ինծի չեմ մտմտար, քուկին վրդդ կը ցաւիմ որ մինակ գլխովդ ինչպէս պիտի նայիս սա տղաքը։

—Ինծի խենթեցնելու համա՞ր ատանկ խօսքեր կ՚ըսես կոր, գոչեց Սեփոն բաղդի չեչտով մը ու երկու ոսկին վրայ անդրադառնալով սկսաւ մխիթարել ամուսինը, մինչեւ որ քընացան։

Զէ թէ երկու ոսկի, կուտ մը իսկ չունէր Սեփոն և ամուսինը յաւագրելու համար վարկենարար յղացած էր երկու ոսկի գաղափարը. ուստի անոր արտամարմնը խօսքերէն յուզուած՝ գիշերը մինչեւ լոյս տառապեցաւ խըշտակին վրայ, վաղուան ճամար իրապէս երկու ոսկի հայթայթելու սիրտ-մաղուքով։

(Շարունակելի)

—Օրերս կը մտենան կոր, ինչ պիտի ընենք Սեփոնիկ, հարցուց.

—Աստուծոյ պիտի յանձնուինք, ուրիշ ճար չունինք, պատասխանեց ոսկերիչը խոր հառաչ մը քաշելով։

—Ինչ մեղք գործեր ենք Աստուծոյ դէմ որ այսչափ կը պատժուինք կոր, յարեց վարժուհին հեծկլտալով, ո՞վ քեզմէ զաւակ կ՚ուզէր կոր անուշի՛կ Աստուածս, անդին զաւկի մը տխը քաշողներ, հազարաւոր ոսկիներ ծախողներկան՝ անո՛նք խնդացուր։

Ոսկերիչը ամուսինին արցունքներէն յուզուելով.

—Ատանկ սիրտ կոտրուք խօսքեր մ՚ըներ Փառանձ, հեկեկաց, այս վիճակիդ մէջ յուզում կու գա՞յ քեզի, ինչ ընենք. երկայն կարճ բան մը կ՚ըլլանք. անօթի մեռնողի գերեզման չի կայ աշխարհիս երեսը. հիմա դուն քեզի՝ նայէ որ հիւանդութենէ մը չբռնուիս ասանկ բան հոգացած եմ, երկու ոսկի ուելցուցած եմ հիւանդութեանդ օրերուն համար, անկէ ետքն ալ Աստուած տղորմած է։

Երկու ոսկին բուական յոյս ներշընչեց վարժուհիին, որ երախտագիտութեամբ ամուսինը գգուելով,

—Ախ Սեփոնիկս, ըսա, ինչ ծանր բեռ տուր վրադ։

—Պարապ խօսք չեմ ուզեր, մեր գիշեր ցուրերուն երեսը կը թեւածի և հո՛ն կը դամբանուի...։

* * *

Ցոլքե՞ր։

Բոցե՞ր, կայծե՞ր հասկցէք դուք, ա՛ինչափ ատաք գոլ մը անցած է հատորէն ներս։ Պիտի տեսնէք հոն ցպրտալը յոյզերու թունդ հրահրումին՝ որ մէկ քերթուածէն կը սկսի, միւսին մէջ կարմրելու և յաջորդին բռնկելու թափով մը։ Ա՜ռո՛ւնք պիտի կրնայի ըսել սա տողերուն ընթերցումին տակ.

«Հովին, վիհին, ալիքներուն բարեկամ,
Ցորձանքներէն, ամպէն, չանթէն չուներ վախ»։

Այլուր,

«Եւ անդունդին վերայ ծրուած ծարաւի,
Կ՚ուզէ պատռել խութն ու ծրփանքն իր կոծով»։

Կամ,

«Դեռ չատ կերակ ունին աչքերս իմ ծաւի,
Սիրտս զգացման մեծ բեռան տակ կը ցաւի»։

Եւ սա՛ հատուածին մէջ.

«Բոցեղ լունչ մը կը խնդրեմ ես, սիրտ մը տաք,
Որ խառնըւի տենդոտ հոգւոյս յորձանքին»։

Ասկէ չորս ու կէս տարի առաջ Սիպիլ օրաթերթ «Մասիս»ի մէջ սանկ առներու մը տակ կ՚տորագրէր։ «Եմէ «կինները գրեն ճչդիւ ինչ որ կը մտածեն, «ծեն, ինչ որ կ՚զգան անվախ համարձակ, նորօրինակ և եղական գրակա«նութեան մը ականատես պիտի ըլլայ «հասարակութիւնը։ Երէ իրենց յուզումալից հոգիին սարսուռները ե«ռեան գան այն թաւիշով ու ժանեա«կով ոլորուն գրականութեան ձեւին «տակ, զոր ամէն բանի կուտայ կա«նացի նկարագիր երեւակայութիւնը, «ամէնէն անմարսելի ճշմարտութեամբը «պիտի նետուին մեր երեսին։»

«Եթէ»ները վերցած են հիմայ. Սիպիլ այս խոստովանութիւնը յարգած է Յոլքերով, և մենք՝ հեռու «անմարսելի»ն տեսնալէ, քնքշոտ, աղուանուշ խօսքերու փսիսուքը լսեցինք։

«Դուն չես խօսիր բընաւ, լուսնակ, բայց կը դիտեմ
Թէ շատ լալէդ կը տըժգունիս առաւտուան դէմ»։

Ուրիշ տեղ.

«Հոգիս թէ մը միայն կ՚ուզէ. կապոյտ փետուր,
Ճառագայթ մը քեզմէ, ՝բեկբեկ նը-շոյլ մը տո՛ւր.
... Ես քեզի ձօն տամ իմ հոգիս ա-նոր փոխան»։

Հո՛ս մանաւանդ.

«Մեր միտքն անդուլ կը թափառի միշտ հեռուն,
Կապուած ծաղկին, երգին, շողին, ու սիւքին։
Անհոգ անփոյթ՝ վաղուան պէտքին ու հոգին»։

Այր մ՚որդը պիտի կրնար պատկերել կանացի պէրանքն ու կանացի գեղեցկութիւնը՝ ա՛ինչափ փափուկ, ա՛ինչափ բնական որ նկարուածը իրականի պէս մեր աչքին դէմը ունենայինք։ Տեսէք.

«Սեւ թաւիշէ օձիքն երկար սեւեռուն,
Դէմքէն ցոլքեր, ուլէն թովքեր կը գողնար.
...Եւ ուսերուն լանջքին վրայ անդիմակ
Բեհեզի մը թեթեւ ծալքը կը թեւէր։»

Անմատոյց նկարչութեան,— պիտի ըսէի ոսկերչութեան,— պզտիկ, դիւթական ուրուագիծ-գեղօրներ՝ դիտել հետագաները.

«Արցունքներու տաք կայլակներ,
Թարթիչներէդ կը մաղուին թաց
Որ կը թուին սեւ ժանեակներ
Դեհարներու չարքով բանուած»։

Իսկ հոս՝ անհաւասարելի է ալ.

«Ու մերժելր էր առնել մեկնոցն ուսերուն,
Իր ժանեակներն ըստուերելու երկիւղով,
Նըշալուքեղ ոսպան ճերմակ ասէրուն,
Ինչպէս լոյսով լեցուն ինքնէ նորէ կոզ...»։

Սիպիլ, այսպէս, զգացման վերլուծութեան հետ մեզ կը բերէ անայլայլ նկարչութիւնը իրերուն, ու տարբերուն։ Բանանք 42 էջը.

«Մարդին վրայ զարերուն քայլ
Կը գծծագրէր կայթ մ՚անշուք»։

Նաև 45 էջէն մինչեւ 47 էջին վերջը՝ ուր անգոյին գոյն, անտեսանելիին ճկերպարանք տրուած, բնութեան սատմակ տարրին — հովին — վարքը բարքը լուսանկարուած են փիսատեայ, սուղ ու սեղմ ոճով մը։ Իսկ 85 էջին վրայի քերթուածը՝ որ արձակի և ատանաւորի դիւթական խառնուրդ մըն է, կը խօսի Աստուածի մը վրայ որուն իւղաներկին համար նկարչին վրձինը պիտի յուսահատէր և երանգապնակը պիտի անկանիներ պարզապէս. ա՜նչափ գունագեղ, պայծառն ու ցոլացիկ է պատկերը և մէջի ջուրը այնպէ՛ս մը մեղմասոս կը գլգլայ, որ կ՚զգաս թէ Դրախտի՛նն է, Եւա՛ի՛նն է այդ Առուակը։

* * *

Հատուն բալի նման փայլուն ու թթուաշ մորմենիները երբ կ՚երթանք քաղել էգիներուն ցանկապատէն, զիրենք ճաշակած առեննիս կրնա՞նք չի տեսնալու զարնել պսեմները որ շարուած էին թենուկ ոստերն ի վար։

Մորմենիները կերայ, կերա՛յ համեղ պտուղները՝ այդ վայրենապէս գեղեցիկ գեղեցիկ տունկին, —«Ցոլքեր»ուն։ Քիմքիս ներքեւէն վերջ, կարգն է հիմա փուչերուն անցնիլ, եթէ կրնան փուչ նկատուիլ ցոյց տալիքները։

Ըսեմ առաջուց թէ ո՛չ մէկ սեղ մեղանչում տեսայ՝ վանկի, հատածի և չափաբերական կանոններու դէմ։ Տաղաչափ չըլլալո՞ւս չի տեսայ։ Գուցէ։ Գալով յանգերուն, ատոնք իրենց անբռնազբօս և հարուստ կահուժին մէջ դաշնակութեան չեղջեր բարդած են համա՛կ գեղեցիկ հատուածներու վրայ։

Բայց ես փո՛ւչ պիտի ցուցնէի. դառնանք լեզուի տեսակէտին։ Հին ունակութիւնս է ասիկա՝ զոր չեմ կարող ջնջել իմ մէջէս։ Գրախօսական բաներդ ալ կարծես ատո՛վ կրնայ գրախօսական գոյն մը առնել։

Տիկին Զապէլ, —որ մեզի աշխարհաբար քերականութիւններ հրատարակեցուցած է՝ հայ լեզուին նոր աղպուրի պէս բնական վազցնելու համար,— զակատած կ՚երեւայ մէկ քանի կէտերու մէջ՝ զորս ահա կը յիշեմ։

էջ 17.— «Իր լոյսն յեսին մարեց դարպասն ու տնան»։ Բայը յոգնակի դէմքով պէտք չէր որ ներկայանար, էն ալ էրէնց կաղապարին մէջ։ Նոյն վրէպին պիտի կրնանք հանդիպիլ 21 և 19 էջերուն մէջ.— «Շրջիւնն ու ձայներուն սարսուռ յաւերժութիւն մը է լուռ.», փոխանակ ըսելու «...ներ են լուռ.»։ «Անոյշ պատկերդ ու դէմքդ ճառագայթներ կուտան իմ սրտիս» («կուտայինն»ը ուղիղ չը պիտի ելլար)։ Զեմ գիտեր թէ սա շաղկապով զոդուած երկու եզակի տեր բայեր կրնանո՞ն եզակի դէմքով բայի մը վրայ իյնալ. ու եթէ կ՚իյնան՝ այս բացառութիւնը ոտանաւորի մէջ ներելի է։ Կ՚ըսենք, Կարպիսն ու Գէորգը Գալիս գացին, բայց երբե՛ք գնաց։

էջ 10.— «Մինչ դնե՛ զոհեր սիրոյ անհնձն պարապին, Անձրեւ կուլա դուն՝ ես՝ արցունք ցաւագին»։

Մէկը դնե՛, միւսը ես. խօսքը չի հատած պարբերութեան մը մէջ, կըրնանք էական դերանունի տարբեր դէմքեր գործածել։

էջ 66.— Սիպիլ չի վարանիր «լոյսիկ» բառ մը գործածելու «պզտիկ լոյսի» իմաստով. քերականորէն ճիշդ պիտի ըլլար անշուշտ «լուսիկ»ը, «ջուրքուրիկ, անոյշ-անուշիկ», բառերուդ նուազականին նման։

էջ 56.—57. և 85.— Հոգի բային սահմանականը «իմ»ի տեղ «եմ» ձեւով գրաբարը բացառաբար թո՛ղ ընդունի, աշխարհաբարնուս չպիտի ներէինք սակայն որ ընդունի։ «Կը հոսի»ին համը ունի՞ կ՚ըսէք «կը հոսէ»։ Զըսեմ ցուրտ՝ անանո՛թ է այս ձեւը մեզի։

էջ 55 և 57.— «Վարսերու ծով մը բարձին վրայ կը թափթփէ իր ոսկին, որուն ծուփքը՝ գանգուր թելեր՝ զերթ բաղեղ գալարուելով կ՚իյնան որ հոն սողոսկին»։ Անցեալ մը պատմուեր է անկատարով (կը թափթփէր), անտրամաբան է ներկայ գալը (կ՚իյնան), անկատարի տեղ։ —«Նայուածքն յածեց բարձերուն՝ որոնց վրայ մազերէն զանկերու յորդ անձրեւ մը կը հոսէ»։ Նմանապէս։ Ասոնցմէ անմիջապէս վերը նոյն քերթուածին մէջ, բայերուն եզանակը կ՚ուզղուի սակայն, ինչ որ կը հաստատէ թէ վերինները անուշադրութեան արդիւնք էին։

«Ցետոյ ելաւ, վերան ձրգեցէ վերարկուն,
Մօտենալով դարանին ծանրագին
Որոնց վերայ հրակայ հայլին ԿԱՐ կանգուն»։

էջ 52.— «Մահը, սեւ քերթուած»։ Այս ցունց փոխաբերութիւնը իրմէն առաջ ուրիշէն լսած էինք մենք։

էջ 55.— «Ջանաղ երաշ մ՚էր իր կեանքն, անո՛ր ժ՚անցիր»։ Ինծի կուգայ որ նոյն բառերն են երազն ու անուրջը։ Երկրորդը առջինէն տարբեր և ուժգին սահմանաւորում մը բերելու էր, չէ թէ համազօր, նոյնիմաստ ասելիկա միտքս կը բերէ Փայլակին՝ ինծիատուած նոր նոր պատասխանը. «Սէրը Տարփանքէն ա՞նչափ կը տարբերի, որչափ ճչմարիտը սուտէն։ Տարփանք ըսածնիդ Տրփանքի՞ իմաստով է, արդեօք հոգիս, ան ատեն ըսելիք չունիմ։

էջ 56.— «Նոսրած աչքերուն մէջ նայուածքի բոցը մարած էր»։ Այս տողը բնաւ տարբերութիւն չունի սրկէ, «պարապ գաւաթին մէջ ջուր չի կար»։ Գրագիտութիւնը՝ «յոռի ուեւադրութիւն» կը կոչէ այս եղանակը։

* * *

Կը մնայ հիմայ մէջ բերել այն մասերը որ ուրիշի գրածներուն հետ նոյնութեան պէս բան մը ունին։ Անպէտ ըլլալը չէ՞ երբեք։

Սիպիլի ամբողջ քերթուածներէն Լոնտնի՛ն մէջ միայն ծայր կ՚առնեն այս «կասկած»ները։ Փարատեցէք, եթէ կրնաք։

«Գրթութիւնն ես, կամ դիցուհի՞ն Աթենաս.» (Սիպիլ)։

«Արդեօք իրա՞ւ դու Վենիւսն ես,
Գեղեցկութեան դիցուհի՞,
...Կամ մի ոգի՞ ես դու գրթած»։
(Պէրպէրեան)։

«Որ խրհիթին ու դամբանին կը մատնենաս.» (Սիպիլ)։

«Որ յայց կ՚ելնես լքեալներմաց
Եւ հիւղեկին ցած ու մութ»։
(Պէրպէրեան)։

«Սիրտ մը ես դուն, սիրտ քերթողի... որ մտքիս թռիչք, աւիւն և հուրք կուտաս սրտիս»։ (Սիպիլ)։

«Զի քերթողին ըզհուր վառես,
Հանես զոգին իւր ի վեր»։
(Պէրպէրեան)։

Դէմ յանդիմանութիւնը զոր ըրի՝ ապացուցանելու համար էր թէ վրադիրքով կամ բանարկութեամբ գրիչ խաղցուցած չունիմ ես բնաւ։ Եւ յետոյ, հարկ է նկատի առնել թէ Պէրպէրեան Տիկին Զապէլէն քանի՝ տարիներ առաջ հրատարակած է իր «Առ Լուսին» քերթուածը։

«Դիտողութիւն» մը ալ, —եթէ երբեք ըսելիքս կրնա՞յ վերցնել ջակերատուած այս ծանրակշիռ բառը։ Աբեսաս ճառապային տակ նեռուած թուականը 1900ի տեղ 1880՝ մը ըլլալու էր գրուէ, գրուածքը ա՞նքան միամիտ և մանկունակ է որ,

«Ցրտացումներ, մոռացումներ, սիրոյ պատրանքն տեւաւոր
«Եւ վարանքներն ու կարօտ
«Հրաժեշտի ցաւն ու լըքումներ, սիրտ՝ տառնումներ ամէն օր
«Պիտի մընան մեզի մօտ». ի պէս ցուտ և հուժկու խօսքեր մեզի ըսող, կեանքը տպրած, տաքը պաղը գլխէն անցած անձի մը չե՞ս տար 12-13 տարու աղջկան մը անուշ չիտցումը, ճանճանչը՝ սրուակի մէջ բանաձեւու խոլ քայքայը։

Կը բաւէ։ Աւելին չի կայ որ ըսեմ, և Գրախօսական աւարտելու պահուս կը հայածուիմ նորէն Սիպիլի մէկ խմբագրականէն. «Իրօք կնոջ դերը ծաղրելի կը դառնայ, երբ կինը փոխանակ «այրերուն կենսական չարժումին հետ «տեւելու՝ օրերեանի մը խոնարհի ցոլ «ի՝ովը միայն կ՚ուզէ փայլել գրական «հորիզոնին վրայ»։ Ըսողը ես չեմ, ան է։

Արդեօք անյարմա՞ր տեղ մը բերի դնել —կ՚ըսէք— այս հատուածը։ Անյարմար ըլլայ կամ ոչ. և այս գրախօսականիս մէջ գիտակից ներքոյներս ա՜ռանձ՚նկ ալ դիտողութիւններս նորէն անտեղի՞ ըլլան կամ ոչ, ես, դուն, ան, ամէնքնի՛ս ալ կը սիրենք յուսալ որ Սիպիլ պիտի կամք ընէ նոր տարիին մէջերը վերսին մեզի հրամցնելու իր ներշնչումներուն ուրիշ մէկ պրակը, — բարակ, հոգ չէ,— ուր գանենք դարձեալ Խանչերին, Իսաքլրին, Անդնելա՝ մորին, Օրբրանէնցուն պէս հրաշալի, համա՛կ մեղեդի կտորներ, պատուակա՛ն («պատուական»ը պատուելիական է), անմա՛ն քերթուածներ՝ կեանքի կծու կասկածներով ու կսկիծներով, շողքով ու ցոլքով, յոյզով, սէրով և յափուկով շաղուուած, նախչուած։

«Կը սիրենք յուսալ» բա՛ և հաւատա՛ք, տարկա՝ աննենգ չե՛շտն էր սիրտս ձայնին։

ԹԷՈԴՈՒՍ

ԳՐԶԻ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏԻՃԸ

Տուն փեսայ գացող «մեղքնալիք»անձ մը՝ ընտանեկան ինչ ինչ տագնապներ նկարագրելու վրայ էր նամակի մը մէջ, զոր պիտի ուղղեր մտերիմ բարեկամի մը։ Իր այս գրաւոր զբաղմունքին ժամանակ՝«տիպար» զոքանչը՝ (սաղայելական գերդաստանէ) խնդիրը կռահելով կը հետաքրքրուի և կամացուկ մը փեսին ետեւը կ՚անցնի ու կը սկսի նամակին պարունակութիւնը գաղտնի կարդալ։ Փեսան կը նշմարէ ասիկա հայելիին մէջէն, որպէս դիմացը— չափաւոր հեռաւորութեամբ— նստած կը գրէր։ Բայց առանց յայտնի ընելու՝ կը շարունակէ գրել. նամակը փութով կը վերջացնէ, կը ստորագրէ եւ յետ գրութեան կ՚ուելցնէ սապէս.

Ց. Գ.— Տակաւին շատ բաներ գրելիք ունէի քեզի բարեկամս. բայց չունչնորդի զոքանչս ետս կեցած գաղտագողի գրածս կարդալու վրայ է...։

—...՛...՛...՛...

* * *

ՁԱՓԱԶԱՆՑ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Տիպար կծի մը՝ Իրիկունը տուն վերադարձին՝ 100 տրամ «ուսկումբի» ձուկ կը բերէ ու ծառային կուտայ հպարտութեամբ ըսելով,

—Առ նայիմ սրվիկա Մարիրոս,

(Առնելով) —Ի՞նչպէս եփեմ այս ձուկը աղա.

—Մէկ մասը «Թավա» ըրէ՝ մէկ մասն ալ «ըսկարա». ինծի կուգայ որ քանի մը հատ «Թիւթիւնցու» քանի մը հատ ալ «սալմացու» կրնաս հանել մէջէն, հէ՛.

(Ժպտելով) —Հապա՝ ի՞նչու չէ. եթէ կուզես քանի մը հատ «Թուրչուցու» քանի մը հատ ալ «չիրոզցու» դատեմ, հէ՞ ինչ կ՚ըսես աղա.

(Ոգեւորելով) —Էյ «ոգերիմ» Մարիրոս, հիմա աչքս մտար.

(Բմշնչալ) —Էհ անանկէնէ. ես այս ձուկը եկեղեցի տանիմ հիմայ,

(Զարմանալ)—Մա՞ ինչ պիտի՛ ընես հոն.

(Խնդալով) — Ցիսուսին սրհնել պիտի տամ որպէս զի... այդ քու ըսած «պէրէքէթ»դ այս 100 տրամ ուկին մէջէն ելլայ...

—...՛...՛...՛

* * *

ՊԱՐԱՊԿՈՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Վաճառական մը պաշտանի մը պէտք ունենալով՝ իր բացակայութեան ժամանակ երիտասարդ մը կը ներկայանայ գործատեղին՝ որ բարեկամի մը կողմանէ յանձնարարուած էր։ Վաճառականին պարապ կոկորդ գործակատարը կուզէ զուարճանալ անոր հետ, ու կըսէ.

—Դուն ես հա՞, այդ խօսեցող պաշտօնեայ երիտասարդը.

—(Լրջամտօրէն) Այո.

—Ուզէ՞ կ՚«ամ»՝ մեր աղան խելքը գլուխը մէկուն պէտք ունի, անանկ առանկ մարդ չ՚ուզէր.

—(Ժպտելով) Ամմա՝ ըրիր հա՝ էյ քեզի ինչպէս կը պահէ կոր անանկ էնէ...։

—...՛...՛...՛

ՊԱՒՂՈՍ

ՍԱՐՐԱՖԻՅԷ

ԳԱՎԱԹԱ ՊՕՐՍԱՍԸ

Էսկ. Ռամ. ամուս. ագչ. գրամ.	30—
» » էն եւրքսէք	30—02½
» » էն աշաղը	29—34½
Բուսնէլի չըմէն. ագչմ գրամ.	116—¼
» » էն եւրքսէք	116—⅜
» » էն աշաղը	115—⅞

ՊԱՆԳԱ ԱԳՍԻՕՆՆԱՐԸ

Ըէժի ագափօնը Օս. լիր.	—
Սիկարէթ Ա.	0—20
» Բ.	—90
Թրամվայ	5—50
Ժուբանա	1—32
Օպլիկասիոն Թրամվայ	497—
Ասիւրանս	3—50
Գոլորոսաիոն	0—07
Գոմմէրսիալ	0—09
Քրէտի Ֆոնսիէ Լիմիսիէն	264—
Լորիսմ	74—
Գանգ Նասիոնալ տը Կրէդ	418—
Թրանսվասալ	125—
Բրլիթիմ Թանվիլաթը	490 —
Անտասոլը չըմ ագափօնը	11— 35

ԱԳՕՏԻԼԷՐԻՆ ՖԻԹԱՔԸ

Օսմ. լիրասը 100 ղ. ան	ղ. բր
Պէյազ մէճիտիյէ ֆարտը	108 01
Մէճիտիյէ	102—25
Ինկիլիզ լիրասը	110—01
Ֆրանսզ ալթունը	87—20
Բօլ	90—
Գրէմից ալթունը	51—06
Գարտան գայմէսի	8—60

ԷՎՐՕՊԱ ՊՕՐՍԱՍԸ

Լոնտրա 27 Նոյեմբեր

Ինկ. էսհամը Ինկ. լիրասը	92—75
Օսմ. » գաբանտը	27—25
» » Բ	30—37
» » Գ	54—50
Օսմանլը Պանգասը	13—25
Մըսըրտուլ. մութթահէտ	107—25
Գուլկար իսթիգրազը	91—25
Գամպիօ Բարիզ 3 այ վասէ	25—33¾
Թրանսվալ	5—16
Շարթրէթ	3—09

Պէրլին 27 Նոյ.

Բումէլի չըմէնտֆ. (մարգ)	122—
Լոնտրա իւզերինէ գամպիօ	20—255

Բարիզ 27 Նոյեմ.

Տրնս էսհ. 3% ֆր.	99—12
Եէնի Օսմ. էսհամը գաբանտը	27—47
Բումէլի չըմէնտֆէրի	118—50
Իթալիա էսհամը	103—15
Բուիորիթէ Թիւրք	494—
Օսմանիյէ	—
Տուան Օթսման	462—
Սբանեոլ	82—70
Թրանսվալ	122—
Էժիբսիէն իւնիֆիէ	108—50
Զարթրէթ	78—

—

Վիէննա 27 Նոյեմ.

Լոնտրա իւզերինէ գամպիօ	239—20
Բումէլի չըմէնտֆէրի Ֆր.	111—20
Օսմանլը Բէյժի ագափօնը	322—50

ԳԱՄԳԻՕ

Լոնտրա	109—25
Բարիզ 3 այ վասէլի	22—92
Ֆիորէն Մանտա	21—84

Տէր և Տնօրէն
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Ֆ. ԳԱՑՍԵՐՅԱՆ